

**INSTRUCTIE AD RESURGENDUM CUM CHRISTO MET
BETREKKING TOT DE BEGRAFENIS VAN DE OVERLEDENEN EN HET
BEWAREN VAN DE AS IN HET GEVAL VAN CREMATIE
Congregatie voor de Geloofsleer, 15 augustus 2016**

1. Om te verrijzen met Christus, moeten wij sterven met Christus: we moeten “verhuizen uit dit lichaam en onze intrek nemen bij de Heer” (2 Kor 5, 8). Met de Instructie Piam et Constantem van 5 juli 1963 stelde het toenmalige Heilig Officie vast dat “alle noodzakelijke maatregelen moeten worden genomen om de gewoonte van het eerbiedig begraven van de overleden gelovigen te bewaren”, hieraan echter toevoegend dat crematie niet “in zichzelf tegen de christelijke religie ingaat” en dat de sacramenten en begrafenisriten niet langer moeten worden ontzegd aan degenen die hebben verzocht te worden gecremeerd, onder de voorwaarde dat deze keuze niet gemaakt is vanwege “een ontkenning van Christelijke dogma’s, de vijandigheid van een geheim genootschap, of haat tegen het Katholieke geloof en de Kerk.”¹ Later werd deze verandering opgenomen in het Wetboek van Canoniek Recht (1983) en het Wetboek voor de Oosterse kerken (1990).

In de tussenliggende jaren is de gewoonte om te cremen opmerkelijk toegenomen in veel landen, maar tegelijkertijd zijn ook nieuwe ideeën, die strijdig zijn met het geloof van de Kerk, algemeen verspreid geraakt. Na raadpleging van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten, de Pauselijke Raad voor de Wetteksten en talrijke bisschoppenconferenties en -synodes van de Oosterse Kerken, heeft de Congregatie voor de Geloofsleer het raadzaam geacht een nieuwe Instructie te publiceren, met de bedoeling de leerstellige en pastorale redenen voor de voorkeur voor de begrafenis van het stoffelijk overschot van de gelovigen te onderstrepen en normen uiteen te zetten met betrekking tot het bewaren van de as in geval van crematie.

2. De verrijzenis van Jezus is de hoogste waarheid van het christelijk geloof, die vanaf het allereerste begin van het christendom is verkondigd als een essentieel onderdeel van het Paasmysterie: “In de eerste plaats dan heb ik u overgeleverd wat ik ook zelf als overlevering heb ontvangen, namelijk

1 AAS 56 (1964), 822-823.

dat Christus gestorven is voor onze zonden, volgens de Schriften, en dat Hij begraven is, en dat Hij is opgestaan op de derde dag, volgens de Schriften; en dat Hij is verschenen aan Kefas en daarna aan de twaalf' (1 Kor, 15, 3-5).

Door zijn dood en verrijzenis heeft Christus ons bevrijd van de zonde en ons toegang tot nieuw leven gegeven, “opdat ook wij, zoals Christus door de macht van zijn Vader uit de doden is opgewekt, een nieuw leven zouden leiden” (Rom 6:4). Bovendien is de verrezen Christus beginsel en bron van onze toekomstige verrijzenis: “Christus is opgewekt uit de doden, als eersteling van hen die ontslapen zijn [...] Zoals allen sterven in Adam, zo zullen ook allen in Christus herleven” (1 Kor 15, 20-22).

Het is waar dat Christus ons zal opwekken op de laatste dag; maar het is ook waar dat, in zekere zin, wij al met Christus verrezen zijn. Inderdaad zijn we in het doopsel ondergedompeld in de dood en de verrijzenis van Christus en sacramenteel gelijkgemaakt aan Hem: “In de doop zijt gij met Hem begraven, maar ook met Hem verrezen, door uw geloof in de kracht van God, die Hem uit de doden deed opstaan” (Kol 2, 12). Met Christus verenigd in het doopsel, nemen wij nu al echt deel aan het leven van de verrezen Christus (cf. Ef. 2, 6).

Vanwege Christus heeft de christelijke dood een positieve betekenis. De christelijke visie op de dood is op uitnemende wijze uitgedrukt in de liturgie van de Kerk: “Gij neemt het leven, God, niet van ons af, Gij maakt het nieuw, dat geloven wij op uw woord; en als ons aardse huis – ons lichaam, afgebroken wordt, heeft Jezus al een plaats voor ons bereid in uw huis, om daar voorgoed te wonen”.² Door de dood wordt de ziel gescheiden van het lichaam, maar in de verrijzenis zal God onvergankelijk leven geven aan ons lichaam, getransformeerd door de hereniging met onze ziel. Ook in onze eigen dagen is de Kerk geroepen om haar geloof in de verrijzenis te verkondigen: “Christenen vertrouwen op de verrijzenis van de doden; door dat geloof zijn wij”.³

2 Rooms-Katholiek missaal, Prefatie voor de overledenen.

3 Tertullianus, *De Resurrectione carnis*, 1,1: CCL 2, 921.

3. Trouw aan de oudste christelijke traditie, beveelt de Kerk met aandrang aan dat de lichamen van de overledenen worden begraven op kerkhoven of andere gewijde plaatsen.⁴

Ter nagedachtenis aan de dood, begrafenis en verrijzenis van de Heer, het mysterie dat de christelijke zin van de dood verlicht ⁵, is begraven de meest passende van alle manieren om het geloof in en de hoop op de verrijzenis van het lichaam te uiten.⁶

De Kerk, die de christen tijdens zijn aardse pelgrimstocht als een Moeder begeleidde, draagt in Christus het kind van haar genade op aan de Vader, en vertrouwt de kiem van het lichaam dat in heerlijkheid zal verrijzen hoopvol aan de aarde toe.⁷

Door de lichamen van de gelovigen te begraven bevestigt de Kerk haar geloof in de verrijzenis van het lichaam,⁸ en beoogt zij de grote waardigheid van het menselijk lichaam, als een integraal onderdeel van de menselijke persoon wiens lichaam deel uitmaakt van hun identiteit, duidelijk te maken.⁹ Ze kan daarom geen houdingen vergoelijken of riten toestaan die onjuiste ideeën over de dood veronderstellen. Voorbeelden van dergelijke ideeën zijn: het beschouwen van de dood als de definitieve vernietiging van de persoon, of als het moment van eenwording met moeder natuur of het heelal, of als een fase in de cyclus van regeneratie, of als de definitieve bevrijding uit de “gevangenis” van het lichaam.

Voorts doet een begrafenis op een begraafplaats of andere gewijde plaats recht aan de eerbied en het respect die verschuldigd zijn aan de lichamen van de overleden gelovigen, die door het doopsel tempels zijn geworden van de Heilige Geest en in wie “als instrumenten en vaten de Heilige Geest zoveel goede werken heeft verricht”.¹⁰

4 Cf. CIC, can. 1176, § 3, can. 1205; CCEO, can. 876, § 3; can. 868.

5 Cf. Catechismus van de Katholieke Kerk, 1681.

6 Cf. Catechismus van de Katholieke Kerk, 2300.

7 Cf. 1 Kor 15:42-44; Catechismus van de Katholieke Kerk, 1683.

8 Cf. St. Augustinus, *De cura pro mortuis gerenda*, 3, 5: CSEL 41, 628.

9 Tweede Vaticaans Oecumenisch Concilie, Pastorale Constitutie *Gaudium et Spes*, 14.

10 St. Augustinus, *De cura pro mortuis gerenda*, 3, 5: CSEL 41, 627.

Tobias, de rechtvaardige, werd geprezen om de verdiensten die hij in de ogen van God verworven had door de doden te begraven,¹¹ en de Kerk beschouwt het begraven van een dode als een werk van lichamelijke barmhartigheid.¹²

Tot slot moedigt het begraven van de overleden gelovigen op begraafplaatsen of andere gewijde plaatsen de familieleden en de hele christelijke gemeenschap aan om te bidden voor de doden en hen te gedenken, terwijl het tegelijkertijd de verering van martelaren en heiligen bevordert.

Door de gewoonte om de doden op kerkhoven, in kerken of hun omgeving te begraven, heeft de christelijke traditie de relatie tussen de levenden en de doden bestendig en heeft zij zich verzet tegen elke neiging om de gebeurtenis van de dood en de betekenis die deze voor christenen heeft, te minimaliseren, of te degraderen naar een zuiver private levenssfeer.

4. In omstandigheden waarin voor crematie is gekozen vanwege hygiënische, economische of sociale overwegingen, moet deze keuze nooit de uitdrukkelijk verwoorde of redelijkerwijs te vermoeden wensen van de overleden gelovigen schenden. De Kerk brengt geen leerstellige bezwaren tegen deze praktijk in, aangezien de crematie van het lichaam van de overledene geen invloed heeft op zijn of haar ziel, en evenmin God belet om, in Zijn almacht, het lichaam van de overledene op te wekken tot nieuw leven. In zich is de crematie derhalve geen objectieve ontkenning van de christelijke leer van de onsterfelijkheid van de ziel, en evenmin van die van de verrijzenis van het lichaam.¹³

De Kerk blijft een voorkeur houden voor de praktijk van het begraven van de lichamen van de overledenen, omdat hieruit een grotere waardering voor de overledenen blijkt. Desondanks is crematie niet verboden, “tenzij deze gekozen werd om redenen die met de christelijke leer in strijd zijn”.¹⁴

11 Tob 2:9, 12:12.

12 Cf. Catechismus van de Katholieke Kerk, 2300.

13 Cf. Heilig Officie, Instructie *Piam et constantem*, 5 juli 1963: AAS 56 (1964) 822.

14 14. CIC, can. 1176 § 3; cf. CCEC, can. 876 § 3.

Wanneer er geen beweegredenen meespelen die tegen de christelijke leer ingaan, begeleidt de Kerk, na de viering van de begrafenisritus, de keuze voor crematie en verstrekt zij relevante liturgische en pastorale richtlijnen. In het bijzonder neemt zij maatregelen om een schandaal of de schijn van religieuze onverschilligheid te voorkomen.

5. Wanneer, om legitieme beweegredenen, voor crematie van het lichaam wordt gekozen, moet de as van de gelovigen te rusten worden gelegd in een gewijde plaats, dat wil zeggen, op een begraafplaats of, in bepaalde gevallen, in een kerk of een gebied dat is gereserveerd voor dit doel, en dus door het bevoegde kerkelijk gezag is gewijd.

Vanaf de vroegste tijden hadden christenen het verlangen om overleden gelovigen tot object van de gebeden en gedachtenis van de christelijke gemeenschap te maken. Hun graven zijn plaatsen van gebed, herinnering en bezinning geworden. De overleden gelovigen blijven deel uitmaken van de Kerk die gelooft “in de gemeenschap van alle christengelovigen, van hen die nog pelgrims zijn op deze aarde, van hen die overleden zijn en gelouterd worden, van hen die de hemelse gelukzaligheid genieten, allen tezamen vormen zij één Kerk”.¹⁵

Het bewaren van de as van de overledenen in een gewijde plaats zorgt ervoor dat ze niet worden uitgesloten van de gebeden en de gedachtenis van hun familie of van de christelijke gemeenschap. Het voorkomt dat de overleden gelovigen worden vergeten of dat voor hun overblijfselen een gebrek aan respect wordt getoond, wat uiteindelijk mogelijk is, vooral wanneer de eerstvolgende generatie ook heengegaan is. Het voorkomt ook eventuele ongepaste of bijgelovige praktijken.

6. Om bovengenoemde redenen is het bewaren van de as van overledenen in een woonhuis niet toegestaan. Alleen in ernstige en uitzonderlijke gevallen, afhankelijk van culturele omstandigheden van lokale aard, kan de plaatselijke bisschop, in overleg met de bisschoppenconferentie of de bisschoppensynode van de oosterse kerken, toestemming geven voor het bewaren van de as van overledenen in een woonhuis. Ook dan mag de as niet worden verdeeld onder de verschillende familieleden en moeten

15 Catechismus van de katholieke kerk, 962.

de omstandigheden waaronder de as wordt bewaard het verschuldigde respect tot uitdrukking brengen.

7. Om elke schijn van pantheïsme, naturalisme of nihilisme te vermijden, is het niet toegestaan om de as van overleden gelovigen in de lucht, op land, op zee of op enige andere wijze te verstrooien, noch om deze te bewaren in aandenkens, sieraden of andere objecten. Zulke handelwijzen kunnen niet worden geëgitimeerd door een beroep op de hygiënische, sociale of economische beweegredenen te doen die tot de keuze voor crematie hebben geleid.
8. Wanneer algemeen bekend is dat de overledene om redenen die in strijd zijn met het christelijk geloof om crematie en de verstrooiing van de as heeft gevraagd, moet aan die persoon een christelijke begrafenis worden geweigerd overeenkomstig de normen van de wet.¹⁶

In een Audiëntie op 18 juli 2016 verleend aan de hieronder vermelde Kardinaal Prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer, heeft Paus Franciscus deze Instructie, die werd aanvaard in de gewone zitting van deze Congregatie op 2 maart 2016, goedgekeurd, en haar publicatie verordend.

Te Rome, bij de Congregatie voor de Geloofsleer, 15 augustus 2016, op het hoogfeest van Maria Tenhemelopneming.

Gerhard Kardinaal Müller,
Prefect

+ Luis F. Ladaria, SJ,
Tit. Aartsbisschop van Thibica
Secretaris

¹⁶ CIC, can. 1184; CCEO, can. 876, § 3.

SAMENWERKING VAN DRIE PRIESTEROPLEIDINGEN IN VORMINGSPROGRAMMA 15 juli 2016

Met ingang van het komende studiejaar zullen voltijds priesterstudenten van het Aartsbisdom Utrecht, het Bisdom Breda en het Bisdom Rotterdam naast hun reguliere colleges een gezamenlijk vormingsprogramma volgen, waar het gaat om de priesterlijke en pastorale vorming en de priesterlijke spiritualiteit. Tot op heden boden de betreffende bisdommen het vormingsprogramma afzonderlijk aan. Nu is om praktische redenen gekozen voor een samenwerking.

Deze priesterstudenten ontvangen hun intellectuele vorming en een deel van hun pastorale vorming aan de Tilburg School of Catholic Theology (TST) en Fontys Hogeschool Theologie Levensbeschouwing (FHTL). Daarbij blijven de bisdommen zelf verantwoordelijk voor de priesterlijke vorming en de priesterlijke spiritualiteit. Zij moeten naast de intellectuele vorming voorzien in een aanvullend programma op het gebied van de menselijke, geestelijke en pastorale, homiletische en liturgische vorming.

De staven van de priesteropleidingen van de bisdommen zien er namens de diocesane bisschop op toe dat priesterkandidaten deze vorming ontvangen. Elk van deze priesteropleidingen staat onder leiding van een rector. Om praktische redenen hebben de rectoren van de priesteropleidingen van het Aartsbisdom Utrecht, het Bisdom Breda en het Bisdom Rotterdam, met instemming van hun bisschop besloten om samen te gaan werken voor het genoemde vormingsprogramma voor hun voltijds seminaristen.

Aan dit programma nemen alleen seminaristen deel die nog niet aan hun grote parochiestage zijn begonnen en nog geen diaken zijn. Het gaat voor het komende jaar om twaalf studenten.

Het programma wordt iedere donderdag aangeboden in het Ariënsinstituut te Utrecht. In de ochtend en de middag zijn er met name colleges aangaande de priesterlijke vorming en de priesterlijke spiritualiteit. 's Avonds is er een gezamenlijk bezinningsprogramma met een dagsluiting.

De priesteropleidingen van de betrokken bisdommen zijn: het Ariënsinstituut (Aartsbisdom Utrecht), Centrum Vronesteyn (Bisdom Rotterdam), het Antoniushuis (Bisdom Breda).

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Nationale Bedevaart Brielle, in het heilig jaar van de barmhartigheid, Bedevaartskerk van de HH. Martelaren van Gorcum te Brielle, 9 juli 2016

2 Korintiërs 4, 7-25; Matteüs 10, 17-22

Broeders en zusters in Christus, in het heilig jaar van barmhartigheid mogen we ook hier in Brielle een bedevaart houden. En vandaag is het belangrijke motto: Wees barmhartig. Heel bijzonder dat we juist hier, op een plaats waar het tegenovergestelde van barmhartigheid plaatsvond, de oproep van Jezus horen: Wees barmhartig (cf. Lc. 6, 36). De martelaren van Gorcum hebben hier hun leven gegeven, ze zijn trouw gebleven aan hun geloof: de diepe overtuiging van de werkelijke aanwezigheid van Christus in het sacrament van de eucharistie. En ze zijn trouw gebleven aan de bisschop van Rome, de paus. Ze werden van alle kanten bedreigd, bespuwd en bespot. Op het eerste gehoor en op het eerste gezicht, is er hier in Brielle geen teken van barmhartigheid te bekennen. Op deze plaats zijn ze gestorven door ophanging. Een gruwelijke dood. Geen greintje barmhartigheid.

Maar als we ons verdiepen in het leven van de martelaren, zoals is opgeschreven hoe hun laatste dagen zijn vergaan, dan zijn er in die laatste dagen vele werken van barmhartigheid te bespeuren. Niet direct de lichamelijke werken van barmhartigheid, zoals de hongerigen eten geven, de dorstigen drinken geven en de naakten kleden (cf Mt. 25, 31-46). Maar wel de geestelijke werken van barmhartigheid. Op de eerste plaats kunnen we denken aan de zondaars vermanen (cf Lc. 18, 15). De martelaren hebben niet nagelaten om hun beulen te zeggen dat wat ze deden rechtstreeks ingaat tegen Gods wet, in plaats van het leven te behoeden. Ze hebben de zondaars niet overmoedig vermaand, maar als kwetsbare mannen, die niet veel in te brengen hadden ten opzichte van hun beulen. En er zijn meer blijken van geestelijke barmhartigheid te vinden. Ze hebben elkaar gesteund en getroost. Dat is ook een geestelijk werk van barmhartigheid, de bedroefden troosten. Ze hebben groot onrecht verdragen omwille van Jezus. Ze hebben ook vergeving laten zien in het voetspoor van onze Heer.

Broeders en zusters, deze plek die in de eerste plaats is verbonden met onbarmhartigheid, wordt voor ons toch ook een plaats van liefde, van

werkelijke verbondenheid met Christus en gezinnszin, wanneer wij stilstaan bij de gezindheid van de martelaren. Ze hebben elkaar geholpen, gesteund en gedragen. De één was beter van de tongriem gesneden dan de ander, de één had meer theologie gestudeerd dan de ander. Maar het elkaar troosten en moed inspreken en het voor elkaar bidden, geven er blijk van dat barmhartigheid werkelijk wortel had geschoten in hun hart.

Zo lijken ze op onze Heer Jezus Christus, die door paus Franciscus wordt genoemd 'het gezicht van de barmhartigheid van de Vader'. Barmhartig zijn. Dan gaat het om de vraag hoe het met je gezindheid van hart is gesteld, als je bespuwd wordt en bedreigd. Ben je dan nog in staat tot liefde, tot gebed, en in staat om in geloof vertrouwen in God uit te spreken? Dat hebben de martelaren op deze plaats gedaan. En daarom als we vandaag hier op bedevaart zijn, mogen we zien dat de martelaren zoveel blijken van barmhartigheid hebben getoond, en dat wij de opdracht hebben dat ook te doen. In navolging van de Heer Jezus en van de martelaren.

We hebben vandaag een heilige deur geopend aan de zijkant van de kerk. Deze deur is versierd met bloemen en heeft als opschrift 'Porta Sancta'. De heilige deur is tijdens het bedevaartseizoen open en is een manier om heel bewust in geloof biddend de kerk in te gaan. De paus verbindt de heilige deur met Jezus die zegt: 'Ik ben de deur' (Joh. 10, 11) en 'wie in Mij gelooft mag eeuwig leven hebben' (cf. Joh. 11, 25). We denken daarbij al gauw aan het eind van ons leven. De martelaren stierven, ze gingen naar het eeuwig leven en de deur ging als het ware weer achter hen in het slot. Maar als we het evangelie lezen, is het niet pas als we sterven dat we door de deur gaan die Christus is, maar al veel eerder. Vanaf de dag van onze doop, toen we de kiem van eeuwig leven ontvingen, zijn we binnengetrepen in het leven met de Heer. Vandaag na de opening van de deur benadrukten we dat met de besprenkeling met wijwater.

Het gaat erom dat we nu al in ons leven gevraagd worden om als gedoopten met Christus te leven en in zijn voetspoor te gaan. De lezingen getuigen daarvan. Het valt niet altijd mee om oprechte christen te zijn. We gedenken vandaag de martelaren. Maar niemand van hen zal gezegd hebben, bij alles wat ze moesten doorstaan: 'Dit is nu echt iets voor mij.' Ook martelaren hebben ervaren dat ze met hun geloof, liefde en al hun barmhartigheid toch broos waren en kwetsbaar. Zo zijn ook wij kwetsbaar en broos getuigt de

eerste lezing. We mogen de belofte van de Heer bewaren in breekbare vaten (cf. 2 Kor. 4, 7). In ons leven met de Heer komen in de loop van de tijd de nodige scheurtjes weten we, er komen barsten en misschien valt er wel een stukje uit. Maar weet dat de Heer die ons liefheeft en die zich door de dood heen met ons verbonden heeft, ons steeds weer wil steunen en sterken. De martelaren hebben dat ervaren: overgrote kracht komt van God en niet van ons. De martelaren hebben dat in hun stervensuur ondervonden, want de Heer die roept en uitdaagt is ook de Heer die steun geeft en trouw blijft.

Wanneer we door de heilige deur de kerk binnengaan, gaan we bewust ons leven met de Heer in. Als we ons realiseren dat we Gods barmhartigheid nodig hebben, kunnen we het sacrament van boete en verzoening ontvangen en Gods barmhartigheid ervaren. Spreek maar uit wat je op je hart hebt en de Heer zal je zonden vergeven. En mocht je denken: er zullen weer nieuwe dingen komen en misschien opnieuw dezelfde zonden, dan zegt de heilige pastoor van Ars: Als God ons wil vergeven, legt Hij zijn hand op onze toekomst om ons juist vandaag te kunnen vergeven en een nieuwe kans te schenken, hier en nu.

Door de deur gaan. Als gedoopte mensen mogen we leven met de Heer. We zijn door het doopsel het leven met Christus binnengetroden om te groeien in geloof en in liefde en te volharden in de hoop. Misschien worden we wel eens somber en kribbig, als we zien hoeveel geweld er is in de wereld, hoeveel mensen op de vlucht zijn en van huis en haard verdreven, en als we zien dat het geloof drastisch vermindert en voor veel mensen eerder bij het verleden hoort dan bij het heden of de toekomst. Als we zien dat lauwheid van geloof en ook tegenstellingen dwars door huishoudens en families heen gaan, wat zou het goed zijn als we ook dan de barmhartigheid weten te bewaren.

Jezus zegt dat in de kracht van de Geest aan ons zal worden ingegeven wat we moeten antwoorden. Ik denk niet alleen dat dit geldt wanneer we ons leven moeten offeren, maar ook op andere momenten, wanneer we worden gevraagd te antwoorden op kritische vragen, of verwijten, of vooroordelen. Wat is het dan goed als we de geestelijke werken van barmhartigheid beoefenen. Wat maakt het een verschil als we mensen kunnen troosten, en met geduld kunnen vertellen over het geloof en als we kunnen verdragen wat er op ons afkomt. Terugbijten moet niet het antwoord zijn, leren we van de Heer. We moeten ons hart opnieuw richten op het voorbeeld van de

martelaren en op onze Heer zelf. We zijn broze vaten. Maar de Heer zegt niet: kom maar terug als je stevig in je schoenen staat, Ik hoef geen zwakkelingen en gescheurde vaten. Nee, de Heer zegt juist: kom naar Me toe als je onder lasten gebukt gaat, Ik zal je rust en verlichting schenken (Mt. 11, 28). Hij is de Goede Herder. Hij is de deur waardoor we binnen mogen gaan.

Mogen we vandaag deze plek, waar zoveel onbarmhartigheid en geweld is geweest, met barmhartigheid vullen, zoals de martelaren hebben gedaan. Ook wij zijn geroepen met de hulp van de Heer te komen tot een netwerk van liefde, waarin we niet alleen elkaar helpen maar ook kunnen bijdragen aan een samenleving waar liefde het belangrijkste fundament is, aan een beschaving van liefde. Mogen we het vertrouwen hebben, dat de Heer ons daartoe roept en ons ook de kracht en de genade geeft.

Durven wij die weg van barmhartigheid te gaan? Vergeving vragen en ook vergeving schenken (cf Mt. 6, 12), moedig blijven en geduld opbrengen? De uitgestoken hand die Jezus bood aan zijn apostelen en aan ons, die mogen wij op onze beurt reiken aan anderen.

Heer, wij geloven, kom ons ongeloof te hulp (cf Mc. 9, 24) sterk ons als wij zwak zijn en de hoop dreigen te verliezen en maak ons tot instrument van uw liefde, in het licht van uw barmhartigheid. Amen.

HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende tijdens de Wereldjongerendagen,
Avond van Barmhartigheid, Eichstätt, 20 juli 2016**

We hebben deze week al vaker stil gestaan bij het woord barmhartigheid. We hebben de werken van barmhartigheid, zoals mensen die dorst hebben drinken geven, mensen die honger hebben eten geven, de naakten van kleding voorzien. Bij alle werken van barmhartigheid kunnen we in de Kerk wel een heilige vinden. Denk aan Elisabeth van Thüringen die honger en dorst bestreed. En aan Sint Maarten die de helft van zijn mantel weggaf om een naakte man te kleden. Je hebt ook werken van barmhartigheid die niet zozeer actie inhouden maar die in je hart gebeuren. Denk aan de zalige Titus Brandsma die het met Gods hulp lukte zijn vijanden te vergeven en het onrecht dat hem werd aangedaan te verdragen. Werken van barmhartigheid die we doen en werken van barmhartigheid door de houding van je hart (geestelijke werken van barmhartigheid), als uiting van liefde en barmhartigheid.

Vanavond hebben we aandacht voor de barmhartigheid van God, voor Gods oneindige liefde en bereidheid tot vergeving. Vanavond gaat het om de oneindige liefde van God, over de barmhartigheid die Hij laat zien door zijn bereidheid te vergeven. God wil zonden vergeven. Hij wil niet dat mensen gebukt gaan onder zonden en fouten.

In het evangelie staat dat God ons zozeer heeft liefgehad dat Hij zijn Zoon heeft gezonden om ons eeuwig leven te geven (Joh. 3, 16). In zijn liefde wil Hij onze zonden vergeven, dat wil zeggen ons los maken van onze zonden, van alles wat beneden de maat blijft. Er is genoeg in mensenlevens te vinden wat onder de maat is en geen schoonheidsprijs verdient. Alleen, niemand zou met zijn zonden op de voorpagina van de krant willen verschijnen. Wat wel op de voorpagina komt, zijn de zonden van anderen, iemand die wordt beoordeeld als zakkenvuller, mensen waar we in stilte niet bij willen horen of toe gerekend willen worden.

God in zijn liefde wil ons vergeven. We vinden in het Nieuwe Testament veel voorbeelden, denk aan Levi die tollenaar was en belastingen inde, maar ook daar bovenop een toeslag voor zichzelf. Hij vond zelf ook wel dat het beneden alle peil was wat hij deed. En uitgerekend naar hem gaat Jezus toe en Hij zegt: kom volg Mij. Het is een favoriete tekst van paus Franciscus.

Uitgerekend Levi werd gekozen door de Heer, niet omdat hij zo trots was op zijn leven, maar omdat de Heer hem zag met liefde, hem aankeek en uitkoos mee te gaan (Lucas 5). En denk aan de apostel Petrus, die enthousiast meeging met Jezus, maar die toen Jezus stierf nergens te bekennen was en zei: ik ken Hem niet. En uitgerekend aan Petrus, die zich de ogen uit zijn hoofd schaamt, vraagt Jezus: heb jij Mij lief? En Petrus zegt: U weet alles, U kijkt naar het hart, ik ben geen gesloten boek. En dan zegt Jezus: weid mijn schapen (Joh. 21).

Jezus is het gezicht van de barmhartigheid van de Vader. Als we willen weten wat liefde is en vergeving, mogen we naar Jezus luisteren, naar zijn parabels. Zojuist hebben we er één gehoord, de parabel van de verloren zoon of van de barmhartige vader (Lucas 15). Één zoon werkt nauwgezet voor zijn vader. De ander zegt: geef mij een deel van de erfenis, ik wil een leuk leven en trek eropuit. Maar het wordt een doodlopende weg. Hij verbrast zijn geld, de zonden stapelen zich op en hij is uiteindelijk zelfs jaloers op de varkens die schillen te eten krijgen. De zoon gaat terug naar zijn vader. Niet om de plaats te krijgen zoals voorheen, maar gewoon om er te werken, want de arbeiders hebben het beter dan de varkens. Het is een lange weg. Ik stel me zo voor dat hij onderweg repeteert wat hij zal zeggen. Maar hij komt bij zijn vader en die sluit hem in zijn armen, terwijl hij nog niet eens heeft gezegd wat hem op de lippen brandde. Het is niet altijd rechtvaardig. De andere zoon vindt het niks, want hij werkt altijd en nu krijgt zijn broer een feest en van alles. Net zoals in de situatie van de tollenaar Levi. Die wordt nota bene door Jezus geroepen. De Heer zegt: “Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen maar zondaars. Niet de gezonden hebben een dokter nodig maar de zieken” (Lc. 5, 31-32). Paus Franciscus zegt dat de liefde en barmhartigheid van God als het nodig is zelfs nog boven zijn rechtvaardigheid uitgaan.

Vandaag tijdens deze avond van barmhartigheid mogen we dat aspect voor ogen hebben. God kijkt met liefde naar ons en kent ons, Hij ziet de dingen die we goed doen. De werken van barmhartigheid die we proberen. Maar Hij ziet ook onze schaduwkant. Wanneer we bijvoorbeeld snel oordelen. We hebben onze ledematen, onze ogen, oren en mond gekregen om ze ten goede te gebruiken, maar hoe vaak veroorzaken we geen pijn en ontmoediging. Maar wat is het geweldig, dat als we ons klein maken en arm van hart, dat de Vader klaar staat om te vergeven. In zijn barmhartigheid is God altijd bereid tot vergeving. De enige voorwaarde is, dat we oprecht zijn en met heel ons

hart terugkeren bij Hem. Grote offers zeggen God niets als ons hart niet meedoet met wat we vragen (psalm 51).

Broeders en zusters, God die onze Vader is wil ons juist op de weg van het leven helpen om steeds weer nieuw te worden en steeds opnieuw te beginnen door zijn barmhartigheid te vragen en te ontvangen. Je moet er wel om vragen met heel je hart, want daardoor wordt duidelijk dat we echt iets willen. Als we echt iets vragen, verlangen we ergens naar. Zoals iemand die dorst heeft verlangt naar water, kan iemand die zijn zonden bekent niet anders dan verlangen naar vergeving en barmhartigheid.

Vandaag mogen we vragen om Gods vergeving in het sacrament van boete en verzoening. Vaak wordt gezegd: we kunnen in een gebed tot God toch ook onze zonden uitspreken? Maar als we het evangelie lezen, zien we dat Jezus aan de apostelen juist de opdracht geeft mensen van goede wil hun zonden te vergeven. Jezus zegt: Wat jullie zullen ontbinden zal ontbonden zijn (Matteüs 16 en 18; Johannes 20, 22-23). Zo zijn we in de Kerk aan het mooie sacrament van boete en verzoening gekomen. We bereiden ons voor met een gewetensonderzoek. We weten in ons hart wat goed en kwaad is (Jezus Sirach 17). Gewetensvol onderzoek brengt ons op onze onvolkomenheden. In het sacrament van boete en verzoening mogen we die uitspreken. En waarom aan een priester? Omdat zij in Jezus' naam de vergeving en vrede van Christus mogen aanzeggen, en om je te helpen om te groeien op de weg van barmhartigheid. Over sommige zonden denk je misschien te licht na. En dan kan een priester als biechtvader zeggen: vind je dat echt zo normaal, denk er nog eens over na. En het kan ook zijn dat je erg gebukt gaat onder dingen die verkeerd gingen. Piekeren isoleert. En dan kan de priester in het biechtgesprek tegen je zeggen: je gaat eronder gebukt, maar als je blijft laat het los, want de barmhartige Vader wil je vergeven, dat je met Gods vrede op weg blijft gaan.

Paus Benedictus noemde het sacrament van boete en verzoening de 'dialogue van het heil'. Daarin is de heilige Geest aanwezig om je te helpen de goede woorden te vinden en om de priester te helpen je goed te beluisteren, van hart tot hart. Een dialoog van heil, waarin je mag horen dat God liefde is. En vergeet niet, óók de priester heeft barmhartigheid nodig. Ook hij weet als zondaar wat het is om de vergeving en vrede van de Heer te mogen ontvangen. Een priester wil als biechtvader niets liever dan vergeving en

vrede uitspreken in Jezus' naam wanneer je bij hem komt om je zonden te belijden. Voel je vrij, de uitnodiging om Gods barmhartigheid te ontvangen geldt van Hart tot hart.

Als je je afvraagt waar je in de voorbereiding op het sacrament van boete en verzoening aan zou moeten denken, overweeg dan bijvoorbeeld de tien geboden (Ex 20; Deut. 6; cf. Mt. 22, 37-40) of denk aan de zaligsprekingen van Jezus (Mt. 5; Lc. 6) of bezin je op de regel in het Onze Vader 'vergeef onze schuld, zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven'. Kortom, stel je zelf de vraag: maak ik ernst met mijn geloof, vertrouw ik op Gods barmhartigheid, durf ik voor Hem te staan en durf ik steeds opnieuw met gelovig vertrouwen zijn liefde te vragen en te ontvangen? Amen.

HOMILIE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij gelegenheid van de heiligverklaring van moeder Teresa van Calcutta, eucharistievering in de Kathedraal HH. Laurentius en Elisabeth te Rotterdam, 9 september 2016

Jesaja 58, 6-11; 1 Johannes 4, 7-16; Matteüs 25, 31-46

Broeders en zusters in Christus, we mogen ons erover verheugen dat moeder Teresa van Calcutta op zondag 4 september heilig is verklaard. Wanneer de paus iemand heilig verklaart, betekent dat op de eerste plaats dat de Kerk ervan overtuigd is dat deze persoon bij God is in de eeuwige liefde. Een heilige is van belang om ons tot voorbeeld van heiligheid te zijn. Moeder Teresa is een heilige van barmhartigheid. En omdat zij de liefde verkondigt in woord en daad, is zij voor ons een aansporing om ook in ons eigen leven de liefde te betrachten, zoals zij in Christus' naam heeft gedaan.

Als we ons verheugen over haar heiligverklaring en uit dankbaarheid hier samenkomen, kan het niet zo zijn dat we ons hart sluiten voor naastenliefde en voor de nood van anderen. Als we moeder Teresa werkelijk als heilige van barmhartigheid vereren, moeten ook wij ons hart geven aan de opdracht van barmhartigheid en liefde.

Vandaag mogen we vieren hoe belangrijk de opdracht van God tot naastenliefde is, en hoe belangrijk het is om antwoord te geven op de roepstem van de Heer, zoals moeder Teresa van Calcutta in haar leven heeft gedaan. De liefde van God staat geheel centraal in de lezingen vandaag. Keer op keer wordt onderstreept dat God ons liefheeft, dat we ons daarin mogen verheugen en zelf ook instrument mogen worden van die liefde als opdracht voor ons leven steeds opnieuw.

Barmhartigheid en liefde zetten de toon voor een christelijk leven. Paus Franciscus heeft aan het begin van het heilig jaar van de barmhartigheid gezegd dat ieder van ons wordt geoordeeld aan het eind van ons leven naar de mate waarin we hebben liefgehad en barmhartigheid hebben betoond (cf *Misericordiae vultus* 15). Moeder Teresa heeft die opdracht van de Heer gestalte willen geven. Tot op hoge leeftijd trok zij eropuit om mensen die gebukt gingen onder verdriet te troosten. Er is soms kritisch tegen haar gezegd: Je kunt dan wel troosten en helpen, maar er zijn nog steeds zieken

en misschien nog wel meer dan voorheen. Maar dat is een cynische conclusie en, wat nog erger is, daarmee maak je een mens in nood tot een nummer, omdat het er zoveel zijn.

Als er iets is dat de heilige moeder Teresa van Calcutta ons leert, is het dat je ieder mens moet zien als een persoon die de moeite waard is, dat ieder mens een kind van God is. En zo heeft moeder Teresa zich niet uit het veld laten staan. Ze is steeds opnieuw eropuit getrokken. In die herhaling toonde ze haar geloof en vertrouwen in God. Dat is niet gemakkelijk, ze heeft vaak in moeilijke omstandigheden van duisternis moeten leven. Maar steeds heeft ze de Heer gezocht. Ook als het werk te zwaar zou worden. Ze sprak haar vertrouwen uit dat de Heer haar geen dingen zou vragen die boven haar krachten uit zouden gaan, maar ze heeft wel eens verzucht: wat zou ik willen dat Hij me iets minder toevertrouwde.

Ze is een teken van barmhartigheid en een voorbeeld voor ieder van ons. Moeder Teresa wijst niet naar haarzelf. Ze wijst naar Christus en de woorden van het evangelie van vandaag stonden in haar hart gegrift. Jezus zegt: Ik was naakt en je hebt Me gekleed, Ik had honger en je hebt Me te eten gegeven, en Ik had dorst en je hebt Me te drinken gegeven. Ik was eenzaam en je hebt Me bezocht en ik was ziek en je hebt Me bezocht. Steeds opnieuw, broeders en zusters, heeft moeder Teresa met het evangelie in haar hart in iedere naaste in nood Christus herkend. In de ogen van de zieke, de noodlijdende en mensen met verdriet zag ze de ogen van de Heer, die vroeg: wat kun jij voor Mij doen? Kun jij je hart laten spreken en in beweging komen voor Mij?

Deze tekst uit het evangelie volgens Matteüs (hoofdstuk 25) is heel beroemd en de eeuwen door hebben vele heiligen zich laten raken door die boodschap. Zoals de heilige diaken Laurentius, die in de derde eeuw in de stad Rome de armen bezocht. En ook de tweede patroonheilige van deze kathedraal, de heilige Elisabeth, die uit haar burcht kwam om de armen te bezoeken en brood te geven en om de zieken nabij te zijn. Bij heiligen van lang geleden, denken we vaak: Ja, dat was toen, maar nu is het zo ingewikkeld geworden... Maar moeder Teresa is een moderne heilige van ónze tijd. Zij liet zich niet uit het veld slaan, hoewel ze zag dat het aantal mensen dat arm was en honger leed niet verminderde, maar vermeerderde. Een moderne heilige. We kunnen er niet onderuit om in Christus' naam ook in ons leven nu onze liefde in te zetten in woord en daad.

Matteüs hoofdstuk 25 is heel beroemd en er staat nog veel meer. Uiteindelijk gaat het erom dat we ons eigen leven in dienst stellen van de Heer. In het gedeelte voorafgaande aan deze evangelietekst staat de gelijkenis van de meisjes met de lampen die wachten tot de bruidegom komt (Mt. 25, 1-13). Vijf van hen hebben olie meegenomen en vijf anderen niet. We zouden kunnen denken: de meisjes met de olie zouden toch moeten delen met de meisjes zonder de olie. Maar die olie staat voor geloof en volgehouden liefde. En je kunt niet geloven voor een ander, of de liefde in plaats van de ander betrachten. Nee, iedere mens moet waakzaam zijn en oog hebben voor de nood die er is en zijn/haar bijdrage leveren om de liefde en trouw van God laten zien door concrete werken van barmhartigheid. Meteen daarna volgt in Matteüs 25 de parabel van de talenten (Mt. 25, 14-30). Een heer vertrouwt zijn geld toe aan zijn knechten en gaat op reis. Twee van hen gaan ermee aan de slag, maar de derde begraaft het geld in de grond uit angst om het te verliezen. Nee, zegt Jezus daarover, je moet met vertrouwen met je talenten aan het werk gaan.

Moeder Teresa was waakzaam en ze ging met haar talenten aan het werk. Ze wist vele zusters en ook broeders te verzamelen die op hun beurt hun lampen van geloof brandend houden en zich willen inzetten voor de mens in nood in Christus' naam en voor de boodschap van het evangelie. We mogen bidden dat het werk van haar toen en nu vrucht mag dragen in onze tijd.

De Kerk is een netwerk van liefde. We mogen waakzaam zijn en elkaar waakzaam houden, onze van God gekregen talenten beschikbaar stellen en delen, om een beschaving van liefde op te bouwen in de wereld van nu.

De heilige moeder Teresa liet zich raken door de Heer en de mensen in nood. Bidden we dat we ons hart openen voor wat de Heer ons te zeggen heeft en dat we instrument zijn van zijn liefde en barmhartigheid, zoals moeder Teresa. Amen.

CATECHESE

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, tijdens de Wereldjongerendagen in Krakau, 29 juli 2016

Beste jongeren, ik kreeg zojuist de tip om de barmhartigheid in praktijk te brengen door vandaag aan jullie geen catechese te geven. Echter, de boodschap van Jezus over barmhartigheid is niet hapklaar en niet een kwestie van zomaar doorslikken. Een houding van barmhartigheid -in navolging van de Heer- is voor ons een kwestie van inoefenen en daarom toch nog catechese.

1. Afbeelding van de barmhartige Jezus

Het thema van deze dag is: Heer, maak mij tot instrument van uw barmhartigheid. Toen ik vooraf over deze thematiek nadacht, en dat werd deze dagen eigenlijk nog sterker, moest ik denken aan de persoon van Jezus zelf. Heel bijzonder de afbeelding van Jezus zoals hier in de kerk van de goddelijke barmhartigheid.

De afbeelding van de goddelijke barmhartigheid is gemaakt op aanwijzen van zuster Faustina (1905-1938). Op deze afbeelding wijst Jezus naar zijn hart, Hij kijkt ons aan en je ziet een rode en witte straal. Het is een afbeelding van Jezus die uit grenzeloze liefde voor ons zijn leven heeft gegeven. We kunnen lezen in het evangelie bij zijn lijden en sterven aan het kruis, dat een soldaat met een lans in zijn zijde stak en dat er bloed en water vloeide (Joh. 19, 34). Op de afbeelding van de goddelijke barmhartigheid kijkt Jezus naar ons en Hij wijst naar zijn hart. Hij laat zien dat Hij alles voor ons over heeft, zelfs zijn bloed. Hij verlost ons. En het water mag ons doen denken aan het doopsel.

Al dagen staat de persoon van Jezus op ons netvlies. Je ziet Hem overal terug. Zelfs op de voorkant van ons pelgrimsboekje zijn de twee stralen afgebeeld die horen bij de afbeelding van de goddelijke barmhartigheid. En ook bij het heiligdom van zuster Faustina hier in Krakau hebben we de afbeelding gezien. Gisteren toen we de paus verwelkomden, zei paus Franciscus dat Jezus leeft en in ons midden is. Dat is het allerbelangrijkste van deze WJD. De paus mag dan het initiatief nemen tot de WJD, het is Jezus zelf die naar ons toe komt en aanwezig is met de gaven die we nodig hebben (Mt. 28, 20b).

Paus Franciscus noemt Jezus het gelaat van Gods barmhartigheid (*misericordiae vultus*). In Jezus, Gods mensgeworden Zoon, kunnen we ervaren en horen groot hoe de barmhartigheid van God voor ons is. We mogen iedere dag naar Hem kijken, of het nu deze afbeelding is of een kruisje dat je thuis op je kamer hebt. Je mag elke dag de stap zetten om naar Hem toe te gaan, tot Hem te naderen, je hoop op Hem te stellen en je kracht in Hem te vinden. Niet alleen op de dag dat je examen moet doen, of als het tegenzit, maar je mag elke dag opnieuw naar Hem toegaan.

De heilige zuster Faustina heeft in het Pools onder de afbeelding van de goddelijke barmhartigheid gezet: Jezus ik vertrouw op U. In de grote kerk van het heiligdom van zuster Faustina en de goddelijke barmhartigheid, waar we afgelopen dinsdag waren, werd deze zin af en toe ook heel zachtjes door de microfoon gefluisterd: Jezus, ik vertrouw op U. Je zou dat misschien als eerste stap kunnen doen, elke dag bewust beginnen met naar Jezus toe te gaan: ik vertrouw op U, met U wordt het een goede dag, wat er ook gebeuren gaat. De barmhartigheid van de Vader ontmoeten wij in Jezus. Je kunt aan zijn hart zien dat zijn liefde voor ons oneindig is. Hij is bereid tot vergeving steeds weer. Velen van jullie hebben deze dagen het sacrament van boete en verzoening ontvangen. Het is mooi om de belijdenis van je zonden telkens af te sluiten met de woorden: ik vertrouw op U. Gods barmhartigheid ervaren wij in de dingen die Jezus doet en zegt (plechtig genoemd): de ‘daden des Heren’. In het evangelie staat te lezen dat Jezus mensen beter maakt, Hij troost hen, vergeeft mensen en zet hen weer met nieuwe moed op weg. Jezus laat zijn hart spreken en je ziet en hoort hoe groot zijn barmhartigheid voor ons is. Kijk naar Jezus, en luister naar Hem, ga elke dag naar Hem toe en zeg: Jezus, ik vertrouw op U. En misschien kun je nog een stapje verder gaan en bidden: Jezus, dat mijn hart steeds meer mag lijken op uw hart, dat mijn hart steeds meer bezig mag zijn met de dingen waarmee uw hart bezig is: liefde, vergeving, rechtvaardigheid, solidariteit, nieuw leven.

Zuster Faustina, maar 33 jaar oud geworden, heeft de boodschap van Gods barmhartigheid willen uitdragen. Ze heeft gezegd: dit is zo belangrijk, hier mag ik niet over zwijgen, dit ga ik vertellen. Ze had maar drie jaar school gehad, maar heeft de pen gepakt en geschreven. In de teksten noemt Jezus haar: ‘zijn secretaresse van barmhartigheid’. Ze was een instrument van barmhartigheid. Om de oneindige barmhartigheid van de Vader nog meer bekend te maken, want in de jaren dertig van de vorige eeuw was er net als

nu ook veel crisis, oorlogsdreiging, geweld, discriminatie en haat. Juist in een wereld van zonde en kwaad moet Gods barmhartigheid bekend worden gemaakt. Zuster Faustina heeft dat willen doen, ze heeft een instrument van barmhartigheid willen zijn, secretaresse van de barmhartigheid.

2. Instrument van de Heer zijn

Als het gaat om instrument zijn van de Heer, bevinden we ons in een goede traditie. In de geschiedenis van ons geloof zijn er velen die die vraag met een volmondig ja hebben beantwoord. Ja, met uw hulp. Denk maar aan de heilige maagd Maria, die als jonge vrouw gevraagd wordt om de moeder van de Heer te worden. Ze staat eerst met de mond vol tanden: ik heb niet eens een man, hoe kan dat dan? Maar daarna zegt ze, ik mag instrument zijn van uw plan met de wereld: 'Mij geschiede naar uw woord' (Lc. 1, 38). Zo heeft Maria volmondig ja gezegd om de moeder van Jezus te worden.

Een ander voorbeeld is de heilige Franciscus (1182-1226). We hebben zojuist al even gebeden: maak mij tot instrument van uw vrede. Het gebed wordt toegeschreven aan de heilige Franciscus die zich bekeerd had en bij een vervallen kapel zat te bidden voor een kruis. Hij naderde tot Jezus en zei: Heer, wat kan ik voor U doen? Hoe kan ik uw instrument zijn? En de Heer zei: herstel mijn huis. Franciscus ging meteen naar de Gamma, bij wijze van spreken, haalde allerlei materiaal en herstelde het kapelletje en maakte het wind- en waterdicht. Maar daarna ontdekte Franciscus, dat het niet zozeer om het kerkgebouw als zodanig ging, maar om de mensen die de kerk vormen, het ging om de kerk van Christus als het netwerk van liefde waar onverschilligheid en ongelooft bestond, waar zoveel verschil was tussen rijk en arm. Het gebed dat jullie deze ochtend baden, is een verdieping van zijn vraag: wat moet ik doen? Ik wil uw instrument zijn, Heer. Dus er zijn in de grote traditie van ons geloof steeds weer mensen die het aandurven om instrument van de Heer te zijn. Zoals bijvoorbeeld de maagd Maria in het evangelie en broeder Franciscus in de loop van zijn leven.

De paus legt in zijn encycliek *Lumen fidei* uit, dat het misschien wel wat technisch klinkt, een mens als instrument. Alsof je een schroevendraaier bent, terwijl we toch echt mensen zijn met een naam en een hart. Het klinkt alsof je maar een radertje bent in een groot geheel en dan lijkt het niks uit te maken wat jij bijdraagt. Maar de paus zegt: laat je niet kleineren, denk niet dat je slechts een onderdeelje bent, maar denk aan de kerk als het lichaam van Christus (1 Kor. 12, 12-31) waar je bij mag horen. Er kan geen vinger

worden gemist, geen oog, geen teen, geen slagader. De toon moet dus niet zijn: ik ben máár een onderdeel. Nee, je mag (hoe klein ook) een instrument zijn in het grote werk van God. Zelfs het kleinste taakje mag je doen als onderdeel van het grote geheel van zijn lichaam, de Kerk, dicht bij Christus. Hoe klein je taak ook is, je neemt deel aan het werk van de Heer en daar mag niemand bij gemist worden.

3. Instrument zijn van de Heer: aannemen of afhouden?

Wat doe je als de Heer je vraagt: wil je mijn instrument zijn? Hou je het af, neem je het aan? Of vraag je misschien bedenktijd? Het laatste is eigenlijk vaak hetzelfde als afhouden. In de winkel weet de winkelier na allerlei uitleg en informatie heel goed dat als je zegt ‘ik denk er nog even over na’, dat je dan meestal naar huis gaat en via internet bestelt.

Als de Heer jou vraagt om zijn instrument te zijn, dan voel je je misschien te jong, of niet sterk genoeg in je geloof. Maar kijk in de bijbel, daarin sta je niet alleen. Denk aan de profeet Jeremia. Jeremia antwoordde toen God hem vroeg om profeet te worden: ‘ik ben veel te jong, ik kan niet spreken’ (Jer. 1, 6). Maar de Heer zei: Ik ben het die roept, en als Ik je roep dan betekent dat ook dat Ik je de kracht en de talenten geef om het te kunnen. En Jeremia sprak: Heer, zendt mij. Denk ook aan de apostel Petrus die eerst de boot heeft afgehouden. Hij zag de Heer en de overvloedige visvangst. Maar Petrus zegt niet: ‘Wat geweldig’, nee hij zegt: ‘Heer, ga weg van mij, ik ben een zondig mens’ (Lc. 5, 8). En wat denk je van de apostel Paulus? Hij was eerst een vervolger van Jezus en zijn leerlingen, en hij stond te kijken met de armen over elkaar toen de diaken Stefanus werd gestenigd (Hand. 7, 58). Paulus zegt als Jezus hem roept: ‘Ik ben niet waard apostel te heten’ en hij noemt zichzelf een misgeboorte (cf 1 Kor. 15, 8-9).

4. Hoe goed moet je zijn om instrument van de Heer te kunnen zijn?

Er zijn grote voorbeelden van mensen die ja hebben gezegd, en er zijn er die het eerst hebben afgehouden, zoals Jeremia, Petrus en Paulus. Maar ze zijn op den duur toch door de bocht gegaan, want ze vonden hun kracht in God. Als wij tegen Jezus zeggen: ‘Ik vertrouw op U’, maken we dezelfde stap als Petrus en Paulus. Of je nu klein bent of jong, zondig of nog niet zoveel talenten van jezelf hebt ontdekt.

Hoe goed moet je eigenlijk zijn om instrument te kunnen worden? In het evangelie staan hieromtrent bijzondere voorbeelden, denk aan de tollenaar Levi die belasting int voor de keizer en daarbij een flinke premie voor zichzelf opstrijkt. Van zoiets word je niet populair, want het is niet eerlijk. Jezus komt bij hem langs en zegt: ‘Volg Mij.’ De Farizeeën dachten: Hoe kan Jezus zo iemand roepen? Een zondaar, zo’n onbetrouwbaar iemand! Maar Jezus zegt: ‘[Ik ben] niet gekomen voor rechtvaardigen, maar voor zondaars, opdat zij zich bekeren’ (Lc. 5, 27.32; zie ook: Mc. 2, 13-17). Als dát geen barmhartigheid is!

Paus Franciscus wijst ook naar deze bijzondere roeping, maar dan in het Matteüs evangelie (Mt. 9, 9-13). Hij spreekt over de tollenaar Matteüs die bij het tolhuis staat. De Heer ziet hem en zegt: ‘Volg Mij.’ Paus Franciscus heeft het op zichzelf toegepast, zijn wapenspreuk is ‘miserando atque eligendo’. Dat wil zoiets zeggen als: door barmhartigheid uitgekozen. De Heer is niet gekomen voor gezonden, maar voor zieken om hen te genezen (Mt. 9, 12).

Dat de Heer je roept en nodig heeft, dát is wat uiteindelijk telt. Het is de Heer die een plan met je heeft en die in zijn barmhartigheid jou roept en bekwaam maakt. Dus niet dat je er zelf al klaar voor zit met je talenten en denkt: waar blijft Hij nu? Nee, de Heer Jezus kijkt naar ons en roept ons om op zijn barmhartige liefde in te gaan en Hem aan te nemen als fundament van ons leven, en om op onze beurt zijn instrument van barmhartigheid te zijn. Als de Heer je roept, geeft Hij ook de talenten. Hij maakt je bekwaam om zijn instrument van barmhartigheid te kunnen zijn.

Jezus kijkt je aan en roept je op om de barmhartigheid aan te nemen. Zeg niet dat je te druk bent of niet geschikt om instrument van de Heer te zijn. Dat is geen reden om nee te zeggen. Bij mijn priesterwijding heb ik het ook gedacht: waarom ik? Maar ik heb tegelijkertijd gedacht: ik ben niet waardig, ik ben niet heilig, maar U hebt mij geroepen (“non sum dignus neque sanctus tamen tu vocasti me”). Als Hij je roept en uitnodigt, is dát het fundament om ja te zeggen. Dus als Jezus je vraagt zijn instrument te zijn, durf dan ja te zeggen. Bij een priesterwijding of diakenwijding zegt de wijdeling: ‘Ja, met de hulp van Gods genade.’ Jezus roept en geeft je zijn genade. Hij wil dat je zijn instrument bent en geeft je tevens de tools om het te kunnen. Ja zeggen is heel concreet. Op de eerste plaats is het bidden. Zoals Maria, zoals Petrus en Paulus. Naar de Heer toegaan is de eerste stap: hier ben ik, wat kan ik voor

U doen, ik weet dat U met mij een bedoeling heeft, want U roept mij vanaf mijn eerste uur (cf Jer. 1, 5; Ps. 139; CKK 27).

5. Instrument van Christus zijn: heel concreet

‘Wees barmhartig, zoals uw Vader barmhartig is’ is het thema van de WJD.

Het evangelie van Matteüs, hoofdstuk 25, staat vandaag centraal. Jezus zegt: ‘Ik had honger en jij hebt Mij te eten gegeven, Ik had dorst en jij hebt Mij drinken gegeven, Ik was naakt en je hebt Mij gekleed’ (Mt. 25, 31-46). Je kunt bij al deze werken van barmhartigheid wel concrete mensen bedenken die een instrument van de Heer zijn geweest. Denk bijvoorbeeld aan de heilige Martinus (ca. 316-397) die zijn mantel deelde met een arme man aan de kant van de weg. En denk aan de heilige Elisabeth van Thüringen (1207-1231) die brood gaf aan wie honger had en die zieken verpleegde. De werken van barmhartigheid uit Matteüs 25 in praktijk brengen, maken het instrument van barmhartigheid zijn heel concreet.

Maar in hoofdstuk 25 van Matteüs staat nog méér. Voordat er gesproken wordt over de werken van barmhartigheid vertelt Jezus een gelijkenis, namelijk een gelijkenis dat we waakzaam moeten zijn (Mt. 25, 1-13). Je moet je ogen de kost geven om te zien wat nodig is, en je hart open houden voor de Heer die komt. Anders zit je met al je talenten klaar, maar kom je niet in actie. Dat is toch een beetje als een brandweerkazerne met de deur dicht waar nooit wat gebeurt. Waakzaam zijn dus, wat zie je als je kijkt met de ogen van de Heer? In Matteüs hoofdstuk 25 vertelt Jezus nog een gelijkenis, namelijk dat je je van God gekregen talenten moet gebruiken, met vallen en opstaan (Mt. 25, 14-30). Je hebt je talenten niet gekregen om ze in de grond stoppen in een poging geen fouten te maken. Nee, wees waakzaam, hou je ogen en je hart open en werk met je talenten. Dan kun je aan de slag met de werken van barmhartigheid: mensen troosten, mensen vermanen en goede raad geven, irritaties verdragen. Jezus zegt: ‘Wat je aan de minste der Mijnen hebt gedaan, heb je aan Mij gedaan’ (Mt. 25, 40). Dit zegt Jezus tegen ieder van ons.

6. Instrument van barmhartigheid zijn, samen met anderen die instrument zijn: om samen als Kerk één gemeenschap van geroepen te zijn, in dienst van de Heer

Als instrument van barmhartigheid hoef je niet alles te kunnen. De één kan misschien goed luisteren en een ander gaat bij zieken op bezoek zonder bang te zijn voor besmetting. Je hoeft niet alles te kunnen, maar kies wat je gaat doen. Je mag deel uitmaken van de Kerk, waar velen geroepen en werkzaam zijn.

Je mag blij zijn met de talenten van anderen. En tenslotte: je moet elkaar aansporen. Er blijft honger en dorst en er blijven tranen en eenzaamheid. Maar ga aan het werk. Kom in beweging overeenkomstig je roeping en de daarbij horende talenten. Hou elkaar vast. Jezus vraagt je om vertrouwen te hebben. En als je bent gevallen, vraag om opnieuw te kunnen beginnen in het licht van Gods vergevende liefde. Je bent een mens naar Gods hart met een naam en een eigen bestemming. Je mag als instrument van de Heer een eigen aandeel hebben in de zending van de barmhartigheid die de Heer aan zijn Kerk heeft toevertrouwd.

Ik hoop en bid dat jullie iedere dag beginnen met te kijken naar de Heer, kies wat je voor Hem kunt doen, blijf op Hem vertrouwen en steun elkaar om niet af te haken, want daarvoor is de barmhartigheid van God veel te belangrijk en veel te groot. Dankjewel.

INLEIDING

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, over de Vitaliteit van de Kerk, Petruskerk Roelofarendsveen, 9 september 2016

Het is een uitdagend thema dat we vandaag mogen bespreken: de vitaliteit van de Kerk. Mensen in de samenleving zullen, als je het hen vraagt, Kerk en vitaliteit misschien niet gauw bij elkaar brengen. Kerk is iets van vroeger en vitaliteit is iets van nu en jong en altijd anders. Maar we kunnen als Kerk steeds weer nieuw zijn en vitaliteit komt niet alleen van onszelf, maar ook van God in wie wij geloven. We hebben te maken met een veranderde samenleving. Was het vroeger heel normaal dat je bij een kerkgenootschap hoorde, in deze tijd is meer dan vijftig procent niet met een kerk verbonden. Als je alle christenen samen optelt en moslims is dat nog geen vijftig procent van de samenleving. Christenen zijn een minderheid geworden. Dat heeft zijn weerslag op de vitaliteit, de omvang van de parochies, de slagkracht die we op kunnen brengen.

Ik wil u graag een stuk geschiedenis schetsen. De structuur van de parochies die we kennen, en die we nu wat kleiner zien worden, heeft zijn oorsprong in 1853. In Nederland kregen we als katholieken toen meer ruimte om ons geloof te vieren en te beleven. Er kwamen vijf bisdommen en vijf bisschoppen. Meer dan twee eeuwen hadden we dat niet en bestuurlijk was er alleen een direct lijntje met Rome en met de congregatie voor de verkondiging van het evangelie, want we waren missiegebied. In 1854 begon men weer parochies te stichten in steden en dorpen. Dat is een hele klus geweest, drie jaar heeft men erover gedaan, van 1854 tot 1857. Men begon weer te bouwen aan een kerkelijke infrastructuur, in streken waar veel katholieken woonden en in streken waar katholieken nauwelijks aanwezig waren. Het stichten van parochies en het bouwen van kerken heeft door kunnen gaan tot behoorlijk ver in de zestiger jaren. Het was heel gewoon als een stad een nieuwe wijk kreeg dat het bisdom nadacht over hoeveel kerken er gebouwd moesten worden. Dat was in de tijd dat mensen nog niet zulke grote afstanden aflegden. Parochies en de dichtheid van parochies hadden alles te maken met de mobiliteit van mensen. Tot ruim in de jaren zestig groeide het aantal parochies en kerken en het leek zo gewoon. Maar de trend is daarna veranderd. Op het hoogtepunt van de bloei waren er meer dan vijf miljoen katholieken, zo'n 35 procent van de bevolking. Nu zijn er 3,9 miljoen katholieken dat is nog steeds een grote gemeenschap. Dichtbij huis

zie je ook het verschil in aantallen. Het bisdom Rotterdam telde in 1985 was 750.000 katholieken en nu 500.000. In dertig jaar tijd heeft het bisdom dus een derde van het aantal gelovigen verloren. Dat heeft zijn invloed op de omvang van de plaatselijke parochies, de slagkracht en het vermogen. Er zijn minder vrijwilligers, minder mensen in de kerken, minder mensen die financieel bijdragen. Toch is de krimp niet overal gelijk. Ik ben als priester in Groningen begonnen en heb ook in Friesland gewerkt. Dan zie dat daar in een hoger tempo het aantal gelovigen afneemt, omdat veel mensen wegtrekken. Er is weinig werk, er zijn weinig economische perspectieven. Dan zie je naast de secularisatie dat ook de economische omstandigheden invloed hebben op je omvang. Het is niet alleen de Kerk in zulke streken die kleiner wordt, er zijn ook minder huisartsen en in sommige gebieden kunnen vrouwen bijvoorbeeld niet meer thuis bevallen maar moeten per se naar het ziekenhuis, waardoor sommige dorpen al vele jaren niemand meer kunnen noteren als zijnde geboren in het dorp. En ook in Breda en Zeeland, waar ik hiervoor bisschop was, verandert er veel op die manier. Denk aan katholieke scholen die samen moeten werken. Parochies maken diezelfde trend mee.

Het is mooi om na te denken over de vitaliteit van de Kerk. Want dat betekent dat we de Kerk belangrijk vinden als gespreksonderwerp, en dat we gaan voor vitaliteit en leven.

De parochies kregen hun structuur, schetste ik u. Uiteindelijk waren er op het hoogtepunt meer dan 1600 parochies in ons land. Maar het gaat niet om hout en steen alleen. Het gaat ook om geest en hart dat mogen we niet vergeten als we spreken over vitaliteit.

Het Tweede Vaticaans Concilie heeft nagedacht over de Kerk in de huidige tijd. En gaf verschillende beschrijvingen. Het concilie ontleende een aantal beelden aan de heilige Schrift. De Kerk is het lichaam van Christus, zegt Paulus in 1 Korintiërs (1 Kor. 12, 12-28). Met vele ledematen en talenten die samen een eenheid vormen. Die talenten mag je bundelen, zoals gebeurt in een lichaam. Met Christus het hoofd, want om Hem draait het. En het concilie spreekt over de Kerk als gemeenschap waar de heilige Geest werkzaam is en die vele talenten en gaven geeft om samen te bouwen aan geloof in liefde en hoop. De gaven van de Geest vinden we ook bij Paulus in hetzelfde hoofdstuk van de Korintiërs brief (1 Kor. 12, 1-11). En ook spreekt het concilie over de Kerk als bouwwerk met levende stenen en Christus als fundament, die zich

laten voegen in een bouwwerk en samen structuur geven aan ons leven in geloof (1 Petr. 2, 4-5a). Tot slot spreekt het concilie over de Kerk vanuit het beeld van de wijnstok en de ranken (Joh. 15).

Die vier beelden van de kerk als lichaam, als tempel van de Geest, als bouwwerk en als wijnstok, zijn allemaal beelden die duiden op het feit dat de Kerk een netwerk is. Het is een gemeenschap van verbindingen en onderlinge betrekkingen door en met en in Christus, die het werk in ons begonnen is in de wereld. De Kerk is niet alleen hout en steen. Hoewel je trots kunt zijn op je kerktoren en je kerkklok en daar veel emoties bij meespelen, de kerk is op de eerste plaats een netwerk van onderlinge betrekkingen met God en met elkaar. God met ons en wij met Hem, en we mogen delen van de liefde en de hoop die de Heer in ons hart legt.

Het concilie legt de nadruk op nog een ander bijbels gegeven, namelijk dat we volk van God zijn. We hebben niet dezelfde achternaam of familiegeschiedenis, maar door de doop zijn we kinderen van God, volk van God dat uit vele rassen en talen bestaat. Het volk van God dat onderweg is, dat pelgrimeert. Het woord 'parochie' is daarmee verbonden, het komt van 'par oikia'. Dat betekent dat we een huis zijn van mensen die zich pelgrim noemen. Een doorgangshuis. Waar we ook bidden en geloven en in welk kerkgebouw we ook zijn, we zijn altijd onderweg, want we hebben onze bestemming nog niet bereikt en dan is parochie ene prachtig woord. We zijn het volk van God dat onderweg mag zijn en in beweging.

Dus als we spreken en nadenken over de Kerk dan is het naast hout en steen een kwestie van geest en hart en zijn we een netwerk van mensen onderweg in de tijd met de kracht van de Geest, op initiatief van Jezus zelf.

Als we vitaal willen zijn, is het belangrijk om te kijken hoe het met ons gaat. De vinger aan de pols houden. Er zijn verschillende elementen en terreinen die ons tot Kerk maken. Toets de vitaliteit van een federatie of het bisdom. Kun je zeggen wat in onze gemeenschap vitaal is, waar liggen onze sterke kanten en wat zijn onze zwakten? Dan gaat het niet om de dreiging dat je zakt voor een examen. De aansporing 'niet bang zijn' komt meer dan zeventig keer voor in de Bijbel. Misschien kunnen we onze angst voor een slecht cijfer even parkeren.

Als we denken over vitaliteit en daar plannen op willen maken, denk je al snel aan beleidsterreinen en activiteiten. Dan zitten we al snel in het doen en het plannen. Maar het eerste wat we moeten overwegen is het geloof. Het geloof voorop. Geloof is geen abstract idee maar iets dat in ons hart mag beginnen. Mensen veronderstellen soms dat het geloof automatisch voorop komt, maar dat is niet altijd het geval. Het is daarom steeds iets wat je bewust moet doen, je realiseren waarom we bestaan, waarom we Kerk zijn. Ik geef een voorbeeld: iemand die al jarenlang rondleidingen gaf in de kerk sprak toen het beleidsterrein geloof werd besproken niet alleen meer bij de doopvont over die doopvont zelf en wat erop stond, maar vroeg ook: wie herinnert zich zijn of haar doop en wat betekent het voor je en hoe ga je om met de verantwoordelijkheid die dat geeft? Met het geloof voorop kijk je met andere ogen. Dan vraag je je ook af hoe gaat onze liturgie in zijn werk. Staan we werkelijk voor God? Hebben we de eucharistie op ons netvlies waar Jezus werkelijk bij ons is, want Hij zei immers: Ik ben met jullie tot het einde van de tijd. Kunnen we met het geloof voorop kijken hoe het doorwerkt in catechese en in naastenliefde.

Je kunt meerdere van deze beleidsterreinen onderscheiden in je parochie. Bijvoorbeeld pastoraal: Zien we om naar elkaar en kijken we om naar mensen die eenzaam zijn? Is ons pastoraal team op kracht? En een ander terrein is dat van de financiën. Het komt niet op de eerste plaats, maar als je geen financiën hebt, mis je kracht. Nodigen we mensen uit om te geven? Paulus zei al: geef want het is belangrijk dat we steeds opnieuw voorzien in wat nodig is voor de verkondiging van het evangelie (bijdragen aan de noden van de heiligen, Rom. 12, 13). En zo geldt voor de kerkgebouwen: kunnen we deze onderhouden en hebben we een plan voor de komende jaren? Je kunt nog andere beleidsterreinen toevoegen. We zijn als Kerk een netwerk en de vitaliteit hangt dus van deze verschillende terreinen af met het geloof voorop. Ik heb op veel plaatsen zien gebeuren dat parochies zo nadachten over de toekomst. De vraag daarbij is ook of je kunt denken over je eigen gemeenschap in samenhang en relatie met andere parochiegemeenschappen in de trant van: Hier zijn we goed in en daarin niet. Daar zijn de burens goed in en wij niet. En kun je dan komen tot een model van parochiegemeenschappen als broeders en zusters in plaats van in termen van concurrentie? En kun je een beroep doen op elkaar?

We kunnen als Kerk vitaal zijn als we ons steeds opnieuw bewust zijn van onze bronnen met het geloof voorop en de mensen met wie we samen de Kerk mogen vormen, rond Christus.

Ik zou nog een vraag toe willen voegen. Dat is het vermogen tot wederkerigheid. Je zult in het netwerk van de Kerk de verbinding moeten zoeken met andere gemeenschappen: parochies en het bisdom. Zijn we dan in staat om te geven en te ontvangen? En dat geldt ook richting samenleving: kunnen we onze boodschap laten zien in wat we zeggen en doen? Vitaliteit begint in ons hart en geworteld in geloof mag het groeien en meer en meer bewust verbonden zijn met Christus.

Als het om vitaliteit gaat zou ik niet de vraag willen stellen: wanneer houdt het op? Maar: hoe gaat het verder? Als we onderweg zijn als pelgrim houdt onze weg niet zomaar op. Ook niet als je kleiner wordt, bescheiden en minder zichtbaar. Een burgemeester zei me laatst: u heeft als Kerk zoveel haarvaten in de samenleving, u komt als bisschop veel mensen tegen die werken met zieken, jongeren, ouderen en mensen die in een isolement leven. Is dat niet prachtig? En dat is het inderdaad als je zo de Kerk mag zien als levend geheel.

Vitaliteit begint bij bezinning. Klein zijn heeft voordelen. Een kleine parochie in het noorden, weet ik, wist precies wie wat kon. Klein zijn kan ook een zwakte zijn als je niet meer je vleugels uit zou slaan. Vitaliteit is de Kerk als een netwerk dat begint bij Christus, je eigen talenten zien en ook zien wat een ander kan en weten te halen wat je nodig hebt vanwege je eigen zwakten. Paus Paulus VI zei: de Kerk als netwerk van liefde is bedoeld om een beschaving van liefde op te bouwen. Dat is nog steeds de opdracht van de Kerk, hoe klein je ook bent, of om het in de woorden van de Schrift te zeggen: zout en licht (Mt. 5, 13-16). Het betekent dat we steeds opnieuw een bijdrage moeten leveren aan een beschaving van liefde die in onze handen gestalte mag krijgen en begint in ons hart. We hebben voor de voortgang van het geloof ook solidariteit nodig tussen de generaties. Ook al zijn we kleinere groepen, het gaat om iedere persoon afzonderlijk. Voor de Heer telt niet de massa, maar elke mens afzonderlijk en de mensen gezamenlijk.

Tot slot wil ik een pleidooi houden voor de term 'parochiekern'. Soms wordt een voormalige parochie na een fusie 'locatie' genoemd of aangeduid met een vergelijkbare term. Maar 'parochie' betekent dat we een doorgangshuis zijn.

En als we spreken van een ‘kern’ houdt dat in dat geen enkele kern gemist kan worden. De Wereldkerk bestaat in en uit afzonderlijke bisdommen. En we kunnen zeggen dat het bisdom bestaat in en uit afzonderlijke parochies. En zo kunnen we ook zeggen: de parochies bestaan in en uit parochiekernen. Hoe kunnen we in gezamenlijkheid een netwerk zijn van betrokkenheid op God en op elkaar en desnoods je koers wijzigen (bijvoorbeeld fusie, kerksluiting etc.)? Want als je vitaal wil blijven, moet je stappen zetten.

Het is niet de vraag hoe we ophouden, maar hoe we verder gaan. Als we die vraag stellen, is de wortel van vitaliteit gevonden. Deze vertrouwenwekkende toekomst wil ik met u delen. Het is de Heer die ons vasthoudt (Mt. 16, 18; 28, 20) en wij mogen Hem vasthouden en de boodschap van het evangelie verkondigen in de samenleving (Hand. 14, 27; Kol. 4, 3-4). We mogen die boodschap uitdragen in de samenleving, omdat Jezus is gekomen voor alle mensen. Dank u wel.

INLEIDING

van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, Bezinningscentrum Emmaus, Helvoirt, over de geestelijke werken van barmhartigheid, 28 september 2016

Als het gaat om de werken van barmhartigheid is iets bijzonders te constateren als je kijkt naar de catechismussen die aan het eind van het vorige millennium zijn verschenen. Deze wijden maar een klein stukje aan de werken van barmhartigheid, en dan voornamelijk de lichamelijke werken van barmhartigheid. De geestelijke werken van barmhartigheid worden in drie zinnen besproken. Lang is de Vlaamse catechismus (Geloofsboek, 1994) in gebruik geweest en daar komen de werken van barmhartigheid helemaal niet in voor. Ook in de Duitse catechismus niet (Katholische Erwachsenen-Katechismus, 1985).

In het jaar van barmhartigheid hebben we op een hele bijzondere manier weer aandacht gekregen voor de werken van barmhartigheid. De geloofsbelijdenis en de sacramenten zijn belangrijk, alles wat met de Heer en het evangelie te maken heeft, maar de werken van barmhartigheid mogen we niet vergeten. We kunnen ons geloof als christenen heel bijzonder in woorden en daden naar voren brengen door deze werken.

Het getal zeven

Er zijn zeven werken die de lichamelijke werken worden genoemd en er zijn zeven werken die de geestelijke werken worden genoemd. Het getal zeven is bijzonder. Het is een getal waardoor je beseft dat het om een belangrijk aantal gaat, iets om te onderstrepen. Ik noem een paar voorbeelden. Wat dacht u van de zeven dagen van de schepping? Al in Genesis wordt verteld dat de Heer schepper is van hemel en aarde en aan het begin staat van ons leven (Gen. 1-2, 4a). Het getal zeven geeft de volheid aan. De Heer heeft in zijn grote liefde de volheid van de schepping gemaakt.

Er wordt ook gesproken over zeven deugden. Dat zijn de drie goddelijke deugden: geloof, hoop, liefde (1 Kor. 13, 13) (CKK 1812-1829). En het zijn de vier kardinale deugden (kardinaal van 'kardo'): voorzichtigheid, rechtvaardigheid, sterkte, matigheid (CKK 1805-1809). Het betekent niet dat er maar zeven deugden zijn om op te noemen, maar het is een volheid waar we mee te maken hebben. De zeven deugden geven een volheid aan waar het

gaat om wat belangrijk is voor je houding als christen. Zo kent de traditie overigens ook zeven hoofdzonden: hoogmoed, gierigheid, nijd, gramschap, onkuisheid, gulzigheid, traagheid/lauwheid. En als zondige mensen weten we dat we met deze zeven lang niet alles in kaart hebben gebracht. Maar opnieuw is het een belangrijk aantal. Ze kunnen alle terreinen van ons leven betreffen in de omgang met God en elkaar en onszelf.

Heel belangrijk voor ons zijn de zeven gaven van de Geest die grotendeels ontleend zijn aan de profeet Jesaja: wijsheid, inzicht, raad, sterkte, kennis, vroomheid, ontzag voor God (Jes. 11,1-2, zie ook CKK 1831). Ze worden expliciet genoemd bij het vormsel als de vormelingen door handoplegging en gebed deel krijgen aan de gaven van de Heer. Zeven gaven van de Geest betekent niet dat er maar zeven dingen kunnen zijn die de Geest ons schenkt, maar opnieuw geeft het de volheid aan die de Geest ons schenkt.

We bidden het dagelijks, het Onze Vader. Als je dat ontleedt, ontdek je ontdek zeven beden. Zeven vragen die we mogen stellen aan de Heer. 'Uw naam worde geheiligd', 'Uw rijk kome', 'Uw wil geschiede', 'geef ons heden ons dagelijks brood', 'vergeef ons onze schuld zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven', 'leidt ons niet in bekoring', 'verlos van het kwade'. Zeven beden betekent niet dat je maar zeven dingen aan God mag vragen. Nee, het is de volheid, we mogen in vertrouwen alles van Hem vragen wat we nodig hebben.

Wanneer het gaat om vergeving dan beperkt het zich niet tot zeven keer. Zeventig maal zeven maal moeten we vergeven zegt Jezus tegen Petrus (Mt. 18, 21-35: parabel van de koning en knecht met schulden). Oneindig vaak vergeving schenken betekent dat.

Denk ook aan de zeven sacramenten, de heilsmiddelen van de Kerk waarin Christus ons tegemoet komt met zijn genade en kracht en wijsheid: doopsel, vormsel, eucharistie, wijding, huwelijk, biecht, ziekenzalving.

Barmhartigheid

Barmhartigheid is hét thema in dit heilig jaar van de barmhartigheid. Paus Franciscus heeft het ons heel sterk opnieuw op het hart gedrukt als kern van het evangelie. Hij geeft aan dat het gaat om zowel het beoefenen van barmhartigheid en het ontvangen van barmhartigheid. Veel mensen dachten

aan het begin van het jaar misschien: is het geen oud woord? En zoals ik zei de catechismus besteedt er nauwelijks aandacht aan. We mogen in dit jaar ontdekken hoe belangrijk barmhartigheid is en hoezeer het behoort tot de kern van het evangelie.

Het woord ‘barmhartigheid’ komt van het Latijnse woord *misericordia*. Barmhartigheid is daar de vertaling van. We hebben deze vertaling uit het Duits gekregen. In de tijd van Bonifatius mocht het woord niet ontbreken in de verkondiging. Juist omdat het behoort tot de kern van de boodschap. ‘Ontfermtigheid’ was toen het woord dat werd gebruikt. God ontfermt zich over ons. We mogen die ontferming ondervinden en ons over elkaar ontfermen, als het gaat om het in praktijk brengen van de liefde van Christus. Het woord ‘ontfermtigheid’ heeft het niet gered. Het Duitse ‘Barmherzigkeit’ vond bij ons ingang.

In het woord *misericordia* herken je ‘miser’ en ‘cor’. ‘Miser’ kun je op heel veel manieren vertalen. Iemand die in de misère zit, zit in de put. Maar ‘miser’ betekent ook klein, arm, ellendig. En ‘cor’ is het Latijnse woord voor ‘hart’. ‘Misericordia’ wil dus zeggen dat we hart hebben voor de kleine mens. God is de allereerste die dat doet. In zijn liefde en genade heeft Hij hart voor ons kleine mensen. Dat blijkt als Hij ons wil vergeven, onze noodkreet hoort, ons nabij is in zijn barmhartigheid. God, die hart heeft voor ons kleine mensen, laat zich raken en komt ons te hulp. God, die onze zonde ziet, wil ook in zijn barmhartigheid ons vergeven. Dus hart hebben voor kleine mensen wil ook zeggen dat je komt tot inzet voor die mens in nood. Wij, in navolging van de Heer. Maar dat kunnen we pas als we eerst ook ontvangen hebben. Vergeving schenken aan je medemens gaat het best als je ook zelf weet wat vergeving van God betekent en hoe deze als een geschenk bij je komt.

Liefde en bekommernis

God schenkt barmhartigheid. Dat gaat uitsluitend over vergeving. Meer ook over compassie en helpen. En wij mogen barmhartig zijn, omdat we het ontvangen hebben. In Gods naam mogen we barmhartigheid geven. Je kunt dat uiteenleggen in drie stappen. Op de eerste plaats gaat het erom dat iemand nood waarneemt. Je ziet de nood, zoals God onze nood ziet en onze kleinheid ontdekt. Op de tweede plaats gaat het erom dat we erdoor geraakt worden, dat die persoon die klein is ons ter harte gaat. De derde stap is dat we komen tot helpen en barmhartigheid, dat we in beweging komen omwille wat we gezien hebben en wat ons geraakt heeft.

Barmhartigheid is dus meer dan alleen medelijden hebben en met tranen in de ogen denken: wat zelig. Het is vooral dat je vanuit het openen van je hart in beweging komt. Het is meer dan een gevoel. Het is het begin van een daad om voor anderen iets te betekenen. Barmhartigheid betekent dat we iets gaan doen in woorden en daden en door concrete hulp.

Barmhartigheid is in de taal van de Bijbel vaak verbonden met onze binnenkant. Het betekent dat we geraakt zijn tot in onze ingewanden, in onze buik, het diepst van ons wezen. Niet zo vreemd dat in het Hebreeuws de woorden voor buik en ingewanden en baarmoeder allemaal een beetje hetzelfde zijn. Want je wordt van binnen geroerd. Het komt voor dat mensen iets naars zien en zeggen: mijn maag draaide ervan om. Ze zijn dan geraakt tot in het diepst van hun wezen.

Onze Heer Jezus werd vaak op die manier geraakt. Hij ziet de menigte voor zich die Hij heeft toegesproken en Hij krijgt diep medelijden met hen, want ze zijn als schapen zonder herder. Jezus wordt geraakt tot in zijn binnenste, tot in zijn ingewanden (zie bijv. Mt. 9,36; Mt. 14, 14). Jezus heeft hart voor ons en vanuit liefde en bekommernis, dus vanuit barmhartigheid komt Hij naar ons toe. Hij laat zich raken door wat hij ziet uit liefde voor ons.

Parabels over barmhartigheid

Er zijn drie parabels van Jezus, waarin deze ontroering ook te vinden is: de barmhartige Samaritaan (Lc. 10, 25-37), de barmhartige vader (Lc. 15, 11-32), de barmhartige koning (Mt. 18, 23-35). Die innerlijke beweging wordt hierin met die woorden aangegeven. In de tekst van het brevier, de lofzang van Zacharias, wordt gesproken van ‘innige barmhartigheid’ (Lc. 1, 78).

De barmhartige Samaritaan is onderweg op reis en ziet aan de kant van de weg een man liggen die overvallen is door rovers en door hen in elkaar is geslagen. De priester en de leviet gaan eromheen. Maar de Samaritaan ziet de nood, laat zich raken en komt in beweging. Hij gaat naar de half dode man toe, of, zoals er staat de half levende man, en Hij kijkt hem aan, verzorgt zijn wonden en draagt hem op zijn ezel naar de herbergier. Hij geeft deze geld om voor de man te zorgen en zegt wat je tekort komt zal ik je later betalen. Want hij is tot in zijn binnenste geraakt.

Een tweede parabel heeft ook die unieke term. Dat is de parabel van de barmhartige vader. De zoon in het verhaal trekt eropuit met zijn deel van de erfenis. Onderweg verbrast hij het geld, raakt aan lager wal en eindigt tussen de varkens om hen de schillen te voeren. Joodse mensen blijven ver van de varkens, dus hij is diep gezonken. De schillen van de aardappels zou hij zelf graag lusten. En hij wil terug naar huis, want bij zijn vader hebben de arbeiders het beter. Hij bereidt zich voor op zijn terugkeer, oefent onderweg wat hij zal zeggen: mag ik alstublieft terugkomen? We kunnen het ons goed voorstellen, de zoon die denkt: sorry, sorry ik heb het zo niet bedoeld. Maar de vader laat hem niet uitpraten. Hij is zo diep geraakt door de terugkeer dat hij hem niet uit laat praten, maar weer opneemt als zijn zoon.

De derde parabel vertelt over de schuldenaar die bij de koning komt en vraagt om extra tijd, want hij kan zijn schulden niet terugbetalen. De koning wordt in zijn diepste wezen geraakt door het pleidooi van de knecht, zodat hij hem alle schuld kwijtscheldt. Hij is in zijn diepste wezen geroerd door de nood van zijn knecht. De knecht is wel blij, maar hij begrijpt het niet helemaal, want als hij wordt aangesproken door een collega die hem een veel kleiner bedrag schuldig is, wil hij op zijn beurt alles terugbetaald krijgen. De barmhartigheid wordt geschonken door de koning en in dankbaarheid aanvaard, maar de knecht begrijpt niet dat van hem ook barmhartigheid wordt gevraagd.

In het jaar van de barmhartigheid ligt de nadruk op barmhartigheid als gave en opgave. Je kunt niet zeggen: ik bid heel veel maar de barmhartigheid lukt me niet. Of: ik lees veel uit de Bijbel, maar met die armen omgaan is niet mijn ding. “Jezus Christus is gezicht van Gods barmhartigheid,” schrijft de paus (Bul van het heilig jaar: *Misericordiae Vultus*). En: “Het is mijn vurig verlangen dat het christenvolk gedurende het jubeljaar nadenkt over de werken van barmhartigheid” [...] “Het is een weg om onze gewetens opnieuw te wekken” [...] “Meer doordringen in het hart van het evangelie” [...] We mogen opnieuw de werken van barmhartigheid ontdekken: “We kunnen niet vluchten voor de woorden van de Heer op grond hiervan zullen wij worden geoordeeld” (MV 15). De paus citeert daarbij de heilige Johannes van het Kruis: “In de avond van het leven zult u geoordeeld worden overeenkomstig uw liefde” (MV 15).

Als God ons oordeelt op het eind van het leven, gaat het erom of we lief gehad hebben en of we barmhartigheid hebben betoond. De paus zegt: het is geen kwestie van een hobby en je kunt het niet uitbesteden aan een ander, het hoort bij je leven als christen. We komen allemaal in de gelegenheid het in praktijk te brengen.

De lichamelijke werken van barmhartigheid

Heel belangrijk zijn dus de werken van barmhartigheid in het heilig jaar. Het zijn daden van naastenliefde: de medemens te hulp komen in zijn lichamelijke en geestelijke noden (CKK 2447). Denk aan Lucas 6, 36: “Wees barmhartig zoals uw Vader barmhartig is” (cf Mt. 5, 48) (MV 13). De zeven lichamelijke werken, waarbij zeven dus een uitroepteken is achter het aantal, vragen dat we ons echt inzetten. De lichamelijke werken kent u wel. De werken zijn te vinden in Matteüs 25. De lichamelijke werken zijn: 1. hongerigen te eten geven, 2. dorstigen te drinken geven, 3. vreemdelingen opnemen, 4. naakten kleden, 5. gevangenen bezoeken, 6. zieken bezoeken, 7. doden begraven. “Al wat gij gedaan hebt voor de geringsten van mijn broeders hebt gij voor Mij gedaan,” zegt Jezus (Mt. 25, 40). Hij is niet alleen de barmhartigheid zelf, maar Hij verbindt zich ook met de mens in nood. Hij zegt: als je in de ogen van de hongerige kijkt, of de gevangene, dan kijk je Mij in het gezicht. Ik had dorst en jij hebt Mij te drinken gegeven, ik was naakt en je hebt Mij gekleed. En op die manier is niet alleen dat de Heer barmhartigheid geeft, maar ook ons indringend vraagt barmhartig te zijn.

Dus in Matteüs 25 staan die lichamelijke werken van barmhartigheid bij elkaar. Als je gaat tellen zijn het er zes. Maar om het getal zeven zit een randje. Het zevende werk is toegevoegd in de middeleeuwen toen Europa werd geteisterd door de pest. Het was zaak mensen te begraven en een graf te gunnen. Dat is eerbied voor het lichaam en het is ook om besmetting te voorkomen. Het zevende werk is daarmee geworden: de doden begraven. Zo zijn het er zeven en klinkt het weer als een klok.

De doden begraven is te vinden in het oudtestamentische boek Tobit (Tobit 2, 1-9). En we zien het Jezus' leerlingen doen. Als Jezus aan het kruis te sterven hangt en de soldaten zijn benen breken, want dan weten ze zeker dat Hij dood is, vragen zijn moeder en de leerlingen om Hem te mogen begraven (Joh. 19, 38-42). Dan zien we dat aan Jezus gebeurt wat nu ons zevende werk van barmhartigheid is.

De lichamelijke werken van barmhartigheid, zoals mensen eten geven en drinken en kleding, gaan over dingen die je doet. Je komt in beweging en doet iets. Maar de kerkvaders in de eerste eeuwen van de Kerk hebben vaak deze werken ook geestelijk verstaan. Dus niet dat je er met een glas water al bent. Ze hebben aangegeven dat het ook gaat over mensen die dorsten naar gerechtigheid, mensen die dorsten naar God (cf. Mt. 5, 6). Daarmee was het voor de kerkvaders maar een kleine stap om ook de lichamelijke werken van barmhartigheid geestelijk te verstaan. Niet dat ze de lichamelijke werken lieten zitten, maar ze zagen ook dat mensen dorstten naar vrede en verzoening en naar werkelijke verbondenheid met de Heer. En dan is het belangrijk ook die dorst en honger te zien en er iets voor te doen. Kun je samen bidden met mensen die dorsten naar de Heer? En als mensen veel onvrede hebben in het hart, zou je iemand op het spoor kunnen zetten van het sacrament van boete en verzoening?

Het staat in de Schrift dat we ons moeten bekleden met de liefde van God (Kol. 3, 10). Dat is dat je je gehuld weet in wat God geeft aan vrede en liefde krachtens je doopsel. De lichamelijke werken van barmhartigheid kunnen dus ook verstaan worden als werken met een geestelijke betekenis.

Het is belangrijk dat te beseffen, want daarmee kun je ook de tweede kant van deze werken van barmhartigheid al zien, als een daad in de geest van de Heer. Je zou kunnen denken als je iemand een jas geeft of brood: zo nu heb je even geen honger meer. Maar nee, zie de mens aan wat hij of zij is: beeld van Christus. Iets aan een ander geven mag nooit een afscheepmethode zijn, waardoor je snel weer door kunt lopen.

Uitgaven

De werken van barmhartigheid zijn duidelijk meer gaan leven in het heilig jaar. Ze waren wat uit de aandacht. Zeker de geestelijke werken. Juist in het heilig jaar is er een aantal boekjes verschenen over de werken van barmhartigheid. Een boekje is uitgegeven bij het Huis van de Pelgrim. Ellen Kleinpenning heeft alle veertien werken op een rijtje gezet, heel eenvoudig en kernachtig met een bijbeltekst en een korte uitleg en gebed. De paus heeft ook een serie boekjes uitgegeven. Eentje gaat over de lichamelijke en geestelijke werken van barmhartigheid. Het is niet in het Nederlands verschenen. Tijdens de Wereldjongerendagen heb ik een boekje in Krakau gekocht van Fr. Andrzej Zwoli ski 'Works of Mercy', in het Engels. En er

is een prachtig Nederlands boek van René Stockman, van de Broeders van Liefde in Gent ‘Barmhartigheid wil Ik, geen offers’ (ISBN 9789085283683). Verder wil ik graag nog noemen het boek ‘What to do when Jesus is hungry?’ van Fr. Andrew Apostoli CFR (ISBN 9789350151679). Het plaatst de werken van barmhartigheid in het leven van nu, met daarbij welke moeilijke dingen je tegen kunt komen en wat het met ons geloof te maken heeft. We hebben allemaal ons aandeel als het gaat om de werken van barmhartigheid.

De geestelijke werken van barmhartigheid

Het getal zeven bij de geestelijke werken van barmhartigheid is dus een soort uitroepteken dat aangeeft dat ze belangrijk zijn, zoals de zeven gaven van de Geest en de zeven beden uit het Onze Vader. De geestelijke werken van barmhartigheid is iets voor mensen die heel veel bidden, denkt men soms, laat mij maar gewoon de handen uit de mouwen doen. Toch zijn die geestelijke werken heel direct verbonden met ons geloof en worden ze heel concreet. In catechismussen van twintig jaar geleden worden ze, zoals gezegd, nauwelijks behandeld. Juist nu in het heilig jaar krijgen ze echter aandacht. Ze staan niet altijd in dezelfde volgorde. Wel zijn het steeds zeven dezelfde werken.

Je kunt ze niet zo makkelijk traceren als de lichamelijke werken van barmhartigheid, die in Matteüs 25 staan. Als het gaat om de zeven geestelijke werken van barmhartigheid, dan geldt dat je ze tegenkomt door de hele Schrift. Heel bijzonder ook in het leven van Jezus zelf, in zijn woorden, en ook in de brieven van het Nieuwe Testament. Het is buitengewoon inspirerend om te zien hoe de Heer zelf deze werken doet en verwoordt en hoe de apostel Paulus en Jakobus en Johannes dat hebben gedaan. Zie bijvoorbeeld in 1 Tessalonicenzen 5, 14-23. En denk aan de brief van de apostel Paulus (2 Kor. 1, 4), waar het gaat om anderen troosten in al hun noden dankzij de troost die we van God ontvangen. Je merkt dat het gaat de barmhartigheid die we ontvangen en die wij op onze beurt mogen verlenen.

De zeven geestelijke werken van barmhartigheid zijn:

1. Onwetenden onderrichten (Mat. 5, 1-2)
2. Twijfelaars goede raad geven (Mat. 28, 17)
3. Bedroefden troosten (Mat. 5, 4; 2 Kor. 1,4)
4. Zondaars vermanen (Jezus: Joh. 8, 11; Mt. 18, 15; Gal. 6, 1-2; 2 Tess 3, 15; Jak. 5, 19-20)
5. Beledigers vergeven (Mat. 6, 12; Ef. 4, 26; Rom. 12, 21)

6. Wie ons ergeren/ lastige mensen verdragen (1 Kor. 13, 4; Jak. 5, 7-11)
7. Bidden tot God voor de levenden en de doden (Joh. 17, 35; Makk. 12, 45)

De onwetenden onderrichten. Ook in Jezus' tijd was het onderricht heel belangrijk. De rabbi's onderrichtten in de Schrift, de apostel Paulus ook voor hij zich bekeerde. Jezus zelf onderrichtte de leerlingen. Toen Hij de menigte zag, ging Hij de berg op en de leerlingen kwamen bij Hem. In Mat. 5, 1-2 zie je dat het helemaal hoort bij de Heer om niet alleen onze verlosser te zijn maar ook onze meester als het gaat om de boodschap. Hij onderricht de onwetenden. Hij laat zich raken en wil ons op de hoogte brengen van de boodschap van zijn Vader. Als we de onwetenden onderrichten, mensen bijvoorbeeld inleiden in ons geloof of op hele andere terreinen proberen te helpen, dan staan we in de beste tradities van onze Heer. Het mooie in de Schrift is ook de keerzijde: zijn we zelf ook open voor onderricht of weten we alles al? Je kunt wel flink zijn in onderricht geven, maar kun je zo klein zijn dat je zelf onderricht accepteert? Onze Heer wist alles, maar wij zijn niet de leraar die Hij is, dus gaat het twee kanten op. En om het niet alleen in geloofstermen te duiden, als we een vluchteling helpen met de eerste kneepjes van onze taal, of inleiden in onze Nederlandse cultuur, is dat ook onwetenden onderrichten.

De twijfelaars goede raad geven. Er is veel twijfel, als bijvoorbeeld ouders kinderen hebben, die de goede weg niet vinden in studie of goede vriendschappen. Wat kan het toch geweldig zijn als dan in twijfel goede raad wordt geboden. En als we twijfelen is Jezus bereid ons te helpen. Er staat: toen ze Hem zagen na zijn verrijzenis, wierpen de leerlingen zich in aanbidding neer, maar sommigen twijfelden (Mat. 28, 17). En in Lucas 24, 38 staat: waarom komt er twijfel op in uw hart, kijk naar mijn handen, Ik ben het zelf. Dus de Heer gaat ons voor op de weg om twijfel met goede raad weg te nemen, of richting te geven. En ook hier geldt, we kunnen goede raad geven, maar zijn we ook zelf zo open om -als we twijfelen- te beseffen dat we goede raad nodig hebben.

De bedroefden troosten. En er is nogal wat verdriet in onze wereld. Op tv zien we mensen die oog in oog staan met geweld, maar er zijn ook bedroefden dichterbij huis. Misschien is er verdriet waar mensen niet van weten? Kun je troosten en laat je je raken? Jezus wel en Hij belooft in de zaligsprekingen dat de Heer ons verdriet ziet. Zalig de treurende (Mat. 5,4). Troosten is niet

iets dat we op eigen kracht doen, Hij troost ons in al onze tegenspoed, zodat wij in staat zijn anderen te troosten in al hun noden. Dankzij de troost die wij ontvangen (2 Kor. 1, 4). Als iemand overlijdt is er veel verdriet. Bij een plotseling overlijden, of een lang ziekbed, of als iemand heel jong sterft, is er vaak een sfeer waarin mensen denken: ik troost maar niet, want er is zoveel verdriet, wat kan ik daar tegenover stellen? Maar de verlosser troost ons en vroeg of laat mogen we dan ook zeggen: de dood is niet het einde. En dat kan een woord van troost zijn, juist omdat het een woord van de Heer is die ons troost. Maria Magdalena ziet dat het lichaam weg is. Jezus zelf is er als tuinman en zij herkent Hem aan zijn stem en het noemen van haar naam is al voldoende om getroost te zijn (Joh. 20, 11-18). En zeg ook niet te snel: het komt wel goed, het gaat over. Want dat is het verdriet van ons afhouden. Werkelijk troost bieden vraagt dat je je laat raken en ziet wat het een ander doet, en dan woorden van nabijheid kunt spreken in Jezus' naam. Hij troost ons, zodat wij in staat zijn anderen te troosten. Het is niet een praatje vanuit ons zelf, maar het wordt ons gegeven.

De vierde die belangrijk is en prominent, is de zondaars terecht wijzen en de dwalenden vermanen. Het gaat er niet om dat we zonde goedpraten en we zijn ook zelf zondaar. Wie zonder zonde is werpe de eerste steen, zegt Jezus, ook Ik veroordeel u niet, ga heen en zondig van nu af niet meer (Joh. 8, 11). Je noemt de zonde en ontkent die niet, maar richt iemand op. Je geeft aan dat hij of zij bij God genade kan vinden en een nieuwe start kan maken. Als we anderen van zonde afhouden, is dat een daad van heil, want het wordt ons door de Heer ten goede aangerekend. Ik leg er graag nog een andere tekst naast die prachtig is Galaten 6, 1: 'Broeders, als iemand op een misstap betrapt wordt moet gij, geestelijke mensen, zo iemand in een geest van zachtmoedigheid oprichten; let tegelijk op jezelf, jij kunt ook in verzoeking komen.' Het is dus iemand terechtwijzen, maar tegelijkertijd oprichten en opbeuren. Je moet je broeder willen winnen en niet behandelen als een vijand. Hij is een broeder en geen outcast.

Vergeven wie ons beledigen of aangedane beledigingen vergeven. Het staat al in het Gebed des Heren: vergeef ons onze schuld zoals ook wij vergeven aan onze schuldenaren. Het blijft soms een hele zware klus en toch zegt de Efeziërs brief: de zon mag over uw toorn niet ondergaan (Ef. 4, 26). Als de zon ondergaat over je toorn, ga je boos naar bed. Laat u niet overwinnen door het kwaad zegt de Romeinen brief (Rom. 12, 21). Dat betekent niet dat

je alles over je kant moet laten gaan. Maar er zijn ook zaken die je geduldig moet vergeven, met liefde moet overwinnen.

Het zesde geestelijke werk van barmhartigheid ligt er dicht tegenaan: lastige mensen geduldig verdragen. Er is niemand die daar niet mee te maken heeft. In de eerst Korintiërs brief staat: de liefde is geduldig en vol goedheid, kent geen afgunst, geen ijdel vertoon of zelfgenoegzaamheid (1 Kor. 13). Liefde is belangrijk om het geduld op te kunnen brengen om lastige mensen te verdragen. Als je eigenaar bent van een winkel, blijf je uitermate vriendelijk ook als iemand niks lijkt te gaan kopen. Dat is een zakelijke afweging. Hier gaat het echter over een deugd van binnenuit. Ik ken een verpleegster die zegt: ik heb van alles op de zaal en steeds weer nieuwe mensen en het is een uitdaging om lastige mensen te blijven verdragen. Zij beschouwt dit als het verschil dat ze maakt als christen, door mensen steeds weer te verdragen. Heb geduld broeders, en zusters. Klaagt elkaar niet aan, want dan valt ge zelf onder het oordeel (Jak. 5, 9). Het evangelie vraagt niet dat we gevoelloze figuren zijn die alles over ons heen laten komen, maar dat we vanwege een groter goed iets kunnen verdragen. Zoals profeten dingen verdroegen, opdat de boodschap aan kan komen die ze vanwege de Heer komen brengen.

Het zevende is tot God bidden voor de levenden en de doden. Jezus doet ons dat voor. In het Johannes evangelie staat: Ik bid dat gij hen bewaart voor het kwaad (Joh. 17, 15). Hij bidt voor de levenden, in dit geval de apostelen. En de Makkabeeën brief maakt melding van bidden voor de gestorvenen, opdat zij van hun zonden worden vrijgesproken (2 Mak. 12, 45). Deze tekst uit het Oude Testament laat merken dat het bidden voor overledenen een werk van geloof is. Bidden dat hun zonden vergeven mogen worden, is pleiten bij God voor hen die gestorven zijn. Er zijn mensen die bidden voor zichzelf en hun eigen nood, maar kun je ook bidden voor de nood van anderen? Je moet in je hart ruimte hebben voor de nood van anderen, zoals Jezus veel ruimte had in zijn hart om te bidden voor de mensen.

Wat me opvalt is dat, als je erover nadenkt, die geestelijke werken eigenlijk niet denkbaar zijn zonder de heilige Geest. We lezen in Galaten 5 over de vruchten van de Geest (Gal. 5, 22): liefde, vreugde, vrede, geduld, vriendelijkheid; goedheid; trouw; zachtheid; ingetogenheid. Deze vruchten van de Geest zijn de ingrediënten om werken van geestelijke barmhartigheid te kunnen volbrengen. Vers 25 zegt: “Daar wij leven door de Geest, willen

we ook leven volgens de Geest” (Gal. 5, 25). De werken zijn het resultaat van de werking van de Geest in ons. Als we de vruchten van de Geest mogen ontvangen is het het fundament om de werken van geestelijke barmhartigheid te beoefenen. Hoe kun je zonder goedheid onwetenden onderrichten en zonder zachtheid vergevingsgezind zijn? Hoe kun je zonder vriendelijkheid je inzetten voor mensen die ziek zijn en zonder innerlijke vreugde komen tot troost?

Sterker nog, de geestelijke werken zijn de werken die in Jezus’ leven aan de orde komen, het doen van de geestelijke werken is met hart en ziel de gezindheid van het hart van de Heer leren kennen, zoals paus Paulus VI zegt: de dingen die leven in het hart van Jezus, mogen ook leven in ons hart. Het is onze Heer die dat in zijn leven als verlosser en leraar heeft laten zien. En Hij is vol van de heilige Geest. “De Geest van de Heer rust op mij,” zegt Hij als hij de woorden uit de profeet Jesaja leest (Luc. 4, 16-21).

Het voorbeeld van de heiligen

De geestelijke werken van barmhartigheid in kracht van de Geest horen er dus bij als we leerlingen van Jezus willen zijn. Maar er is nog een belangrijk aspect, tot slot, en dat is het voorbeeld van de heiligen. Paus Franciscus heeft aandacht gevraagd voor de werken van barmhartigheid in relatie tot heiligenlevens. Er zijn heiligen die een bepaald werk van barmhartigheid als speerpunt hebben gekozen. Denk bij het kleden van de naakten aan de heilige Martinus, die de naakte bedelaar kleepte. En denk aan de diaken Laurentius, de patroonheilige van het bisdom Rotterdam, die in de derde eeuw zorgde voor de weduwen en wezen. Hij legde zich toe op het kleden van de naakten en het voeden van de hongerigen. En denk aan de heilige Elisabeth van Thüringen. Zij was van adel en de familie vond dat je je dan niet met de armen mensen moet bemoeien. Maar ze ging elke keer het kasteel uit en op een dag, toen haar familie dacht: laat je schort eens zien, zaten er geen broden in maar rozen. Zo werd haar goede werk door God beschermd. En toen ze jong weduwe werd, heeft ze zich veel ingezet voor zieken. Veel ziekenhuizen zijn naar haar vernoemd.

De heiligen als voorbeelden. Ook waar het gaat om de geestelijke werken van barmhartigheid. Denk aan de heilige Antonius van Padua. Hij is een meester in het preken. Hij was een groot redenaar en theoloog en heeft bijvoorbeeld in zijn dagen de zondaars vermaand. In de stad waar bankiers waren die

arme mensen benadeelden die in de armoede wegzakten -waarbij vrouw en kinderen zelfs gevangen werden gezet- heeft hij hen echt geconfronteerd met de waarheid van het evangelie. Toen een woekeraar stierf herinnerde hij de bisschop eraan dat deze eigenlijk geen begrafenis mocht krijgen. Antonius zei: maak zijn borstkas maar eens open en wijs het hart aan. En de legende zegt dat er geen hart zat. Daarop zei Antonius: kijk maar eens in zijn geldkist thuis. En daar vonden ze het hart van de man. Hij vermaande zondaars, niet uit de hoogte, maar vanwege rechtvaardigheid en een oprecht christelijk leven.

De zalige Titus Brandsma was als karmelietenpater professor in Nijmegen. Hij gaf aan dat mensen geen propaganda moesten maken voor het kwaad en de waarheid moesten vertellen. Hij bezwoer katholieke journalisten de waarheid verkondigen over de Nazi's. Zo heeft hij twijfelenden bemoedigd, zondaars vermaand, en meer nog, hij is naar Dachau afgevoerd, waar meer dan 2.000 priesters zijn omgebracht. Dachau wordt wel genoemd het grootste priestergraf van Europa. Titus Brandsma heeft daar gewerkt als dwangarbeider. En hij heeft zich nooit over zijn vijanden beklagd en bemoedigde mensen. Zelfs toen zijn bril kapotgetrapt werd. Hij bewaarde de brillenkoker en elke dag als hij de mis had gelezen, bewaarde hij daarin een klein stukje van het geconsacreerde brood als tabernakel. En 's avond gaf hij voorzichtig met die brillenkoker de mensen de zegen om hen te bemoedigen. Toen hij de spuit kreeg met de gif injectie, heeft hij zich niet beklagd en zijn verpleegster aangekeken, die later getuigde: ik heb vreselijk kwaad gedaan en wat heb ik een liefde in zijn ogen gezien. Hij heeft haar na zijn dood tot bekering gebracht. In zijn gebroken ogen heeft ze de liefde van God gezien. Het lijden heeft hij met geduld gedragen.

De laatste heilige die ik wil noemen is Moeder Teresa. Als je kijkt welke geestelijke werken van barmhartigheid zij heeft beoefend, dan zijn dat alle zeven. Ze heeft onwetenden onderricht, mensen gegidst in zorg en geloof. Ze heeft mensen goede raad gegeven, bedroefden getroost en lastige mensen verdragen. Ze heeft zondaars vermaand die onrecht in stand hielden en door het kastesysteem mensen niet hielpen. En ze heeft veel verdragen als het gaat om onrecht. Ook heeft ze mensen met haar gebed ondersteund.

Kort samengevat, de Schrift, de traditie van de Kerk, alle goede in zevenen. De volheid van de barmhartigheid vraagt onze aandacht als onderdeel van

ons christelijk leven. Naast ons bidden en door ons bidden, door het lezen van de Schrift en het vieren van de sacramenten komen we tot daden van geloof. Als je de liefde van de eucharistie onderkent, kun je niet anders dan die liefde uitdragen aan de mensen die je ontmoet. We hebben te maken met de kracht van de heilige Geest, het hart van Jezus waarop ons hart mag lijken, en de heiligen om te weten dat we het niet alleen doen. Tot slot wil ik graag met u afsluiten met het gebed op de gebedskaart die is verspreid bij de heiligverklaring van Moeder Teresa. Het bevat elementen van het gebed van de heilige Franciscus. Je merkt hoe erin alles bij elkaar komt.

Gebed op voorspraak van de heilige Moeder Teresa van Calcutta

Heer, maak ons waardig om onze medemensen te dienen,
die overal ter wereld leven en sterven in armoede en honger.
Geef hun heden, door onze handen, hun dagelijks brood;
en door onze begrijpende liefde vrede en blijdschap.

Heer, maak mij tot een werktuig van Uw vrede,
dat waar haat bestaat, ik liefde mag zaaien,
waar onrecht heerst de geest van vergeving,
waar men in tweedracht leeft, eensgezindheid;
dat waar men dwaalt, ik waarheid mag brengen
en waar men twijfelt geloof;
licht in duisternis mag brengen
en blijdschap waar droefenis heerst.

Heer, laat mij liever trachten te troosten
dan getroost te worden,
te begrijpen dan begrepen te worden,
lief te hebben dan bemind te worden.
Want wie zichzelf verliest, zal vinden;
door te vergeven, wordt men vergeven;
door te sterven, ontwaakt men tot eeuwig leven.
Amen.

BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN

1 juli 2016

F.J. Vrijburg, eervol ontslag als diaken van de parochie St. Jan de Doper te Gouda e.o. en benoeming tot diaken in de parochie Christus Koning te Bergschenhoek, Bleiswijk, Berkel en Rodenrijs, Nootdorp en Pijnacker.

V.P. Boro, eervol ontslag als pastoor van de Franssprekende parochie Tous les Saints te Den Haag.

Drs W.P.L. Broeders, benoeming tot pastoor van de parochie HH. Petrus en Paulus te Leiden e.o.

Dr H.A. Verbakel, eervol ontslag als pastor van de parochies Sint Ursula te Delft en O.L. Vrouw van Sion te Den Hoorn, Maasland en Schipluiden en benoeming tot pastoor van de parochies Sint Ursula te Delft en O.L. Vrouw van Sion te Den Hoor, Maasland en Schipluiden.

B.H.A. Bolmer o.f.m., eervol ontslag als pastoor van de parochies Sint Ursula te Delft en O.L. Vrouw van Sion te Den Hoorn, Maasland en Schipluiden.

M.J.A.J. van Zaal, eervol ontslag als pastor van de parochie Christus Koning te Bergschenhoek, Bleiswijk, Berkel en Rodenrijs, Nootdorp en Pijnacker.

T.F.M. Visser, benoeming tot vicaris-generaal van het bisdom Rotterdam.

10 juli 2016

J. Tokalic o.f.m., eervol ontslag als pastoor van de Kroatische parochie HH. Nikola Tavelic en Antonius van Padua te Rotterdam.

M. Sirovina o.f.m., benoeming tot pastoor van de Kroatische parochie HH. Nikola Tavelic en Antonius van Padua te Rotterdam.

11 juli 2016

Th.J. Kuipers MA, goedkeuring en kerkelijke zending als geestelijk verzorger in verzorgingshuis HWW-Zorg, locatie Vrederust-West te Den Haag.

30 juli 2016

C.E.E.L.M. Horsthuis, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochiefederatie HH. Clara en Franciscus te Langeraar e.o. (met pensioen).

15 augustus 2016

Mr J.C.F.M. Smulders, eervol ontslag als lid van het pastoraal team van de parochiefederatie St. Franciscus, tussen duin en tuin te Honselersdijk e.o.

M.Th. van Roon, eervol ontslag en ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorger bij Stichting Marente, woonzorgcentrum Berkhout te Lisse en goedkeuring en kerkelijke zending als geestelijk verzorger bij Stichting Marente, woonzorgcentrum Rustenborch en verpleeghuis van Wijckerslooth te Oegstgeest.

17 augustus 2016

Drs ir H.J. Berbée, eervol ontslag en ontslag uit de gewon ambtsbediening van de parochie Sint Christoffel te Rotterdam-Alexander, Capelle-, Krimpen- en Nieuwerkerk aan den IJssel en Lekkerkerk (met emeritaat).

1 september 2016

Drs C.J. Everts, eervol ontslag als diaken van de parochie Pax Christi te Woerden e.o. en benoeming tot diaken van de parochie St. Jan de Doper te Gouda e.o.

Drs M.J.A.J van Zaal, benoeming tot pastor van de parochie Pax Christi te Woerden e.o.

G.Th.J. Lansbergen, eervol ontslag als lid van het pastoraal team van de parochie H. Augustinus te Wassenaar.

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 20 september 2016 (2016-2)

Inhoudelijk gesprek: Gebedsleiders

Mgr. Van den Hende leidt het agendapunt in. Hij verwijst naar een eerdere bespreking in de priesteraad. Het ligt nu in het voornemen om in de komende maanden mensen uit te nodigen om zich aan te melden voor de cursus, die dan na de Kerst van start zou moeten gaan. De resultaten van de bespreking van vandaag kunnen meegenomen worden in de (gedeeltelijke) herziening van het curriculum. Er is een veranderde positie van de gebedsleider. Er zijn minder vieringen, ook minder woord- en communievieringen en gebedsdiensten. Er is voorts sprake van nieuwe mensen, en met andere bagage, in een veranderend kerkelijk landschap.

Opgemerkt wordt dat de eerste generatie gebedsleiders zichzelf aanbod. Gebedsleiders moeten nu uitdrukkelijk worden gevraagd en ze staan niet in de rij. Dat is voor een dergelijke cruciale functie overigens niet erg. Wat mogelijk wel een probleem is, is het gegeven dat potentiële gebedsleiders vaak niet meer de gehele Pastorale School hebben doorlopen. Dat is juist een voorwaarde voor het volgen van de cursus gebedsleider. Hoe streng moet je zijn? Als niet meer gekozen wordt voor een generieke weg naar de cursus, moet er wel sprake zijn van een verantwoorde en aangemeten weg naar de cursus. Er moet rekening gehouden worden met de belastbaarheid van de vrijwilliger en er moet gekeken worden wat echt nodig is. Een modulaire aanpak is denkbaar.

De gebedsleiders moeten niet per se in het weekend worden ingezet of automatisch een plek krijgen in het rooster, ook als het niet nodig is. Er zijn andere mogelijkheden rond een uitvaart, door de week of het rozenkransgebed. De eucharistieviering staat centraal en is primair. Het ligt eerder voor de hand om te bezien of er op minder plaatsen gevierd kan worden, waardoor elk weekend eucharistie mogelijk blijft. Het is wel nodig om mensen te scholen. Het moet duidelijk zijn waarvoor mensen worden gevraagd als zij worden benaderd. Het is belangrijk dat de gebedsleiders in spe zelf een goed gebedsleven hebben. Zij kunnen samen met de gemeenschap, waarvan zij lid zijn, de rozenkrans bidden of samen de Schrift lezen. Uitgangspunt is derhalve het liturgisch en gebedsleven in de parochie. Dat is bepalend.

De gebedsleiders gaan primair voor in vieringen van woord en gebed en niet in woord- en communievieringen, ook al is de praktijk soms anders door de druk vanuit de gemeenschap. Het valt derhalve niet automatisch samen. In de praktijk doen zich meerdere profielen van de gebedsleider voor. Eerder werd de Lucecursus aangeboden, maar die is gestopt. De Lucecursus wordt niet meer gegeven omdat het aantal aanmeldingen terugliep. Er liggen geen financiële redenen aan dit besluit ten grondslag. Aanvankelijk werd de gebedsleider aangesteld voor maximaal twee termijnen van vier jaar. In de praktijk is het aantal termijnen minder strikt. Wel is voorwaarde voor herbenoeming dat het functioneren van de gebedsleider wordt geëvalueerd in een gesprek tussen gebedsleider en verantwoordelijke pastoor. De gebedsleider stopt in principe bij de leeftijd van 75 jaar.

Mensen vinden voor inhoudelijke taken is gecompliceerder dan vijf jaar geleden. Bovendien zijn vrijwilligers met name functioneel bij de Kerk betrokken als zij een taak hebben, terwijl het belangrijk is dat een vrijwilliger een biddend mens is en leeft vanuit het hart van de Kerk. Een gebedsleider moet de gebedscultuur dragen en hij moet daarom existentieel zijn of de mogelijkheid tot groei daartoe hebben. Het is lastig dat een langdurig engagement niet past bij de voorkeur van mensen voor kortlopende projecten als het om maatschappelijke en kerkelijke betrokkenheid gaat.

Mogelijk kunnen cursisten worden geworven vanuit de bestaande liturgische werkgroepen. Springen daar geschikte mensen uit voor een meer zelfstandige rol? Opgemerkt wordt dat de gebedsleider een speciale taak is in de Kerk, daar past een speciale manier van werven bij. Mensen moeten overigens overdag tijd beschikbaar moeten hebben als het om uitvaarten gaat. Gewezen wordt op de noodzaak van een goede taalvaardigheid en begrip van taal als een belangrijk selectie criterium. Loyaliteit aan de Kerk is ook belangrijk. De gebedsleider moet zich bewust zijn van zijn rol als voorganger. Het is geen podium om negatief te spreken over de Kerk.

De priesterraad wisselt vervolgens uit over de relatie tot de Pastorale School. De priesterraad pleit ervoor om bij voorkeur uit te gaan van een hbo opleidings- of denkniveau. De geschiktheid kan getoetst worden in een intakegesprek, dat onafhankelijk van de parochie zou kunnen worden gevoerd. De inleidende modules worden door sommigen ervaren als te weinig nuttig of noodzakelijk en daarmee als een drempel. Maatwerk is belangrijk. Kan gezien worden of

de inhoud van de inleidende modules nodig is voor de persoon in kwestie? De Pastorale School en de inhoud van het curriculum voor de gebedsleider moeten niet dubbelen. Het curriculum voor de gebedsleider moet compatibel zijn met de Kerk als zodanig. Het is geen particuliere route voor het bisdom Rotterdam.

De priesterraad vraagt of er ook een geleidelijke groei is, bijvoorbeeld van lector naar gebedsleider. In de praktijk blijkt vaak dat zo'n weg wordt afgelegd. De gebedsleider komt niet uit het niets en dat is maar goed ook. Hoe verhoudt de gebedsleider als relatief nieuwe functie zich tot de buitengewone bedienaar van de sacramenten? De functies vallen niet zonder meer samen. Voor de buitengewone bedienaar van de sacramenten is een apart rituale en deze vrijwilliger moet niet zonder meer ingezet worden voor het geheel. In Suriname, bijvoorbeeld, gaat de catechist voor in gebed, maar reikt geen communie uit. Dat doet iemand anders en dat kan ook buiten de viering.

Samenvattend stelt de priesterraad dat de opzet van de cursus gebedsleider ingebed moet worden in een duidelijk kader, er mag geen sprake zijn van overlapping met de Pastorale School, de gebedsleider moet functioneren vanuit een bredere bedding, het is belangrijk om elkaar aan het werk te zien of om te gaan kijken op andere locaties, practica zijn nodig.

Mgr. Van den Hende sluit het gesprek af en reikt iedereen een exemplaar aan van het boekje 'Thuiskomen in de liturgie'.

NECROLOGIE

Drs Henricus Franciscus van Zoelen

officier in de Orde van Oranje Nassau

geboren op 9 oktober 1936 te Zoetermeer en priester gewijd op 23 mei 1964.

Pastor Henk van Zoelen werd na zijn wijding als kapelaan benoemd in de parochie H. Antonius Abt te Den Haag (1964). In 1966 kreeg hij de opdracht om zijn theologische studie voort te zetten. Dat deed hij in Tübingen, Münster (BRD) en Nijmegen Aan de Rijksuniversiteit Leiden studeerde hij tevens sociologie. In 1975 werd hij tot medewerker benoemd en in 1984 tot directeur van het Katholiek Sociaal-Kerkelijk Instituut (KASKI). Een inzet die hij tussen 1976 en 1994 combineerde met zijn taak als deken van het toenmalige dekenaat Alkemade en tussen 1989 en 1994 als deken van het toenmalige dekenaat Zoeterwoude. In 1992 vertrok hij als directeur van het KASKI en stelde hij zich opnieuw volledig ter beschikking van de pastoraal: hij werd benoemd tot pastoor van de toenmalige parochie H. Johannes de Doper te Leimuiden en H. Jacobus te Oude Wetering. Uit die functies werd hem in 2002 eervol ontslag verleend en tevens eervol ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam. Op zeer veel plaatsen in de Rijn- en Veenstreek heeft hij zich als administrator paroeccialis ingezet.

Pastor Henk van Zoelen heeft zich tweeënvijftig jaar als priester ingezet voor het bisdom Rotterdam. Voor zijn intensieve inzet en enthousiasme zijn wij hem veel dank verschuldigd. Veel dank zijn wij verschuldigd aan pastor Ab Vijftigschild die voor pastor Van Zoelen gedurende bijna 40 jaar een goede vriend en huisgenoot is geweest en hem de afgelopen jaren met attente zorgzaamheid heeft omringd.

Henk van Zoelen was een erudiet man, die met zijn groot analytisch en synthetisch vermogen een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan beleidsontwikkelingen op veel terreinen in de Kerk, nationaal, kerkprovinciaal en diocesaan. Hij was trouw en loyaal van karakter; als persoon direct en betrokken. Een man van het midden. Hecht en graag verbonden met de Rijn- en Veenstreek.

Op dinsdag 19 juli 2016 is hij, na een langdurig ziekbed en voorzien van het H. Sacrament der zieken, overleden.

Jacobus Johannes Maria Kwaaitaal

Officier in de Orde van Oranje Nassau

geboren op 23 mei 1929 te Amsterdam en priester gewijd op 4 juni 1955.

Pastoor Jaap Kwaaitaal werd na zijn wijding tot kapelaan benoemd in de parochie O.L. Vrouw van Goeden Raad te Honselersdijk (1955) en in de parochie H. Familie te Den Haag (1958). In 1959 werd hij benoemd tot leraar aan het seminarie Hageveld, onderafdeling Stoutenburg. In 1961 volgde zijn benoeming tot leraar aan het klein seminarie Leeuwenhorst te Noordwijkerhout en tot prefect over de midden afdeling van de studenten. In 1967 krijg hij ontslag uit deze functies en werd hij benoemd tot rector van het St. Willibrordus-gesticht en tot moderator en godsdienstleraar aan de R.K. Kweekschool 'Cor Mariae' te Den Haag.

In 1980 werd hij benoemd tot deken van het dekenaat Den Haag. In 1981 werd hij naast zijn functie als deken van Den Haag benoemd tot bisschoppelijk vicaris van het bisdom Rotterdam met als aandachtsveld de zorg voor ambtskandidaten, kandidaat pastoraal werk(st)ers en vrijwilligers. Zijn taak als vicaris eindigde door het vertrek van de bisschop en hij werd door de nieuwe bisschop in februari 1984 benoemd tot bisschoppelijk gedelegeerde voor alle zaken de toeleiding tot het ambt betreffende, alsook voor de opleidingen tot andere vormen van het professioneel pastoraat. In februari 1990 werd deze benoeming toegespitst op alle zaken, de toelating van het ambt tot diaken betreffende en tot de niet-gewijde vormen van professioneel pastoraat. Die laatste opdracht werd in september van datzelfde jaar aan een leek toevertrouwd.

Per 1 maart 1992 kreeg hij eervol ontslag als deken van Den Haag, als bisschoppelijk gedelegeerde en uit alle daarmee in verband staande taken en functies. Hij werd vervolgens benoemd tot pastoor van de parochie H. Liduina en O.L. Vrouw van Goeden Raad te Den Haag. Uit deze functies werd hem op eigen verzoek op 1 maart 2003 eervol ontslag verleend en daarmee uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam. Op zeer veel plaatsen in het toenmalige dekenaat Den Haag heeft hij zich als administrator parooecialis ingezet.

Pastoor Kwaaitaal was gedurende meerdere jaren lid van het toenmalige Diocesane Beraad voor de Pastorale Bedieningen, lid van het toenmalige

Adviescollege voor Ambtskandidaten, lid van de Adviescommissie voor Pastoraal Werk(st)ers en lid van de Adviescommissie voor Permanent Diakens. Hij had zitting in de Diocesane Commissie Roepingenpastoraal. Hij was lid van het Kathedraal Kapittel en lid van het Curatorium van Vronesteyn.

Pastoor Jaap Kwaaitaal heeft zich bijna eenenzestig jaar als priester ingezet, eerst voor het bisdom Haarlem-Amsterdam, en vanaf 1956 voor het bisdom Rotterdam. Veel dank zijn wij verschuldigd aan mevrouw Annelies Brosch die hem vele jaren trouw ter zijde heeft gestaan.

Op zaterdag 23 juli 2016 is hij, voorzien van het H. Sacrament der zieken, overleden.

INHOUDSOPGAVE

Jaargang 61 juli-september 2016 Nummer 3

INSTRUCTIE AD RESURGENDUM CUM CHRISTO MET BETREKKING TOT DE BEGRAFENIS VAN DE OVERLEDENEN EN HET BEWAREN VAN DE AS IN HET GEVAL VAN CREMATIE Congregatie voor de Geloofsleer, 15 augustus 2016.....	105
SAMENWERKING VAN DRIE PRIESTEROPLEIDINGEN IN VORMINGSPROGRAMMA, 15 juli 2016.....	111
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Nationale Bedevaart Brielle, in het heilig jaar van de barmhartigheid, Bedevaartskerk van de HH. Martelaren van Gorcum te Brielle, 9 juli 2016	113
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende tijdens de Wereldjongerendagen, Avond van Barmhartigheid, Eichstätt, 20 juli 2016	117
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij gelegenheid van de heiligverklaring van moeder Teresa van Calcutta, eucharistievering in de Kathedraal HH. Laurentius en Elisabeth te Rotterdam, 9 september 2016	121
CATECHESE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, tijdens de Wereldjongerendagen in Krakau, 29 juli 2016	124
INLEIDING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, over de Vitaliteit van de Kerk, Petruskerk Roelofarendsveen, 9 september 2016.....	131
INLEIDING van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, Bezinningscentrum Emmaus, Helvoirt, over de geestelijke werken van barmhartigheid, 28 september 2016	137
BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN.....	151
VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 20 september 2016 (2016-2).....	153
NECROLOGIE	156

